

ZEVENENZESTIGSTE

V E R S L A G

DER

Handelingen van het Friesch Genootschap

VAN

GESCHIED-, OUDHEID- EN TAALKUNDE TE LEEUWARDEN,

over het jaar 1894—1895,

uitgebracht in de vergadering van den 8 October 1895.

Mijne Heeren!

Bij onzen terugblik op het afgelopen jaar vinden wij geen, voor den toestand van onze vereeniging in het algemeen, merkwaardige gebeurtenissen te vermelden. Ik kan dus aanstonds beginnen met het geven van een kort overzicht van de werkzaamheden en wat verder in het genoemde tijdvak is voorgevallen, dat de herinnering waardig schijnt.

I. De vergaderingen der leden waren zeven in getal: de gewone jaarlijksche en eene buitengewone algemeene vergadering; de eerste gehouden op 9 October '94.

de tweede op 21 Februari '95; benevens vijf avond-bijeenkomsten, telkens in de laatste helft der maanden November '94 tot Maart '95.

De eerste algemeene vergadering was aan de gewone huishoudelijke bezigheden gewijd. Ook werd hier, op voorstel van het bestuur, art. 27 van het reglement aangevuld met de bepaling, dat de entr ee van niet-leden, die het Museum bezoeken, voor de bezichtiging voor het eerlang te openen porselein-museum, 25 cts. extra zal bedragen.

Deze vergadering werd bijgewoond door 18 leden en, evenals al de volgende, geleid door den voorzitter mr. W. B. S. Boeles.

Op de buitengewone vergadering, die onmiddellijk vooraf ging aan de 3e winteravond-bijeenkomst, waren 40 leden tegenwoordig, die hunne goedkeuring schonken aan eene schikking, door het bestuur voorgesteld, met betrekking tot de nalatenschap van wijlen den Heer jhr. D. M. van Burmania Vegelin van Claerbergen. Deze, op het eind van 't vorig jaar overleden, had bij testament aan het Friesch Genootschap, waarvan hij vele jaren lid was geweest, gelegateerd zijne meubelen, schilderijen, portretten enz. Namens de familie des overledenen was bericht, dat een groot deel van een en ander, reeds v or eenigen tijd, bij een brand in zijne woning, was vernield en verloren gegaan, en voorts dat de familie gaarne het overgeblevene tegen taxatie wilde overnemen. Het bestuur had hierin bewilligd en wenschte alleen een drietal voorwerpen, als aandenken aan den overledene, te ontvangen voor het Museum, welke voorwerpen op de vergadering ter bezichtiging werden gesteld.

De vijf avond-bijeenkomsten werden telkens bijgewoond door 40 à 50 leden en eenige introducés.

Op de eerste dezer bijeenkomsten, den 22 November, trad als spreker op de Heer C. D. Donath, van Harlingen, met eene „*Bijdrage tot de geschiedenis der Straatverlichting*”. In Harlingen bestond sedert 1639 een zoogenaamd lantaarngeld, dat besteed werd, niet om de geheele stad te verlichten, maar slechts het noorder-havenhoofd, voor kooplieden en schippers, die daartoe eene belasting betaalden. In November 1678 werd door de vroedschap overwogen een door den burgemeester Stansius voorgesteld plan tot straatverlichting. Eene commissie werd benoemd, maar het doel der Edel-achtbaren niet bereikt. Eerst in 1723 werd de zaak weêr ter sprake gebracht en er op gewezen, dat uithoofde der onveiligheid en der vele straatschenderijen, die gepleegd werden, de verlichting noodig was. Eene commissie uit de vroedschap maakte eene begrooting der kosten van lantarens, palen, olie, bediening, tijd van branden etc., en begrootte een en ander op ongeveer *f* 5000.—. Tevens werden als middelen voorgesteld tot dekking der kosten: 1°. eene belasting op 't geslacht, 2°. belasting op vaste goederen en 3°. passagiegeld van elkeen, die kwam en ging uit en naar Holland. Dit plan, 1 April voorgedragen, werd met overgrootte meerderheid goedgekeurd; toch duurde het, waarschijnlijk omdat men de kosten niet kon dekken, nog 40 jaren, eer het tot uitvoering kwam. Den 25 Januari 1761 namelijk werd opnieuw hetzelfde voorstel gedaan, bezwaren gewikt en gewogen, kosten begroot en het plan goedgekeurd door de Staten van

Friesland. Dit document wordt door spr. mee gedeeld, als ook hoe de contributie door de bewoners zou worden betaald. Na de noodige voorbereidende werkzaamheden was alles eindelijk, 26 Augustus 1761, gereed. Dat de lantarens en palen lomp waren en de geheele verlichting gebrekkig, behoeft ons niet te verwonderen; toch was het eene versiering der stad en eene hoogst nuttige instelling. De namen der baanbrekers mogen dan ook met eere genoemd worden: Schaaff, Toussaint, Olivier, Brouwer, Acronius, Brug. Het schijnt, dat in 't eerst alles goed ging, doch in 1784 werd eene resolutie genomen door den Raad, waaruit blijkt, dat de toestand minder gunstig was geworden. Er werd gevraagd of de lantaarngelden niet konden verminderd worden; doch die vraag werd door de Raad ontkennend beantwoord. In 1785 werden de bezwaren herhaald, eene commissie van onderzoek benoemd, maar het bleek dat vermindering niet gewenscht was. In 't volgende jaar werden voorstellen tot bezuiniging gedaan en tevens tot vermeerdering van inkomsten. De groote vroedschap sloot zich hierbij aan, 1 September 1786. In de eerstvolgende jaren worden omtrent de straatverlichting weinig of geene resoluties gevonden. Wel vergaderde men, rookte veel tabak en dronk veel wijn, maar de verlichting was en bleef onvoldoende, blijkens de klachten. Dat er veel moet ontbroken hebben kan men wel opmaken uit het feit, dat van Maart tot September hoegenaamd geen licht brandde. De bedienden deden hun plicht niet of slecht. De ontvanger werd ontslagen. Dit geschiedde in 1800. In 1811 werden de klachten weêr zóó ernstig, dat er eene publieke aanbesteding plaats had. Maar de aannemer kreeg zijn geld niet en

dientengevolge werden de lantarens toen ook niet aangestoken. Eerst na de afschudding van het Fransche juk kreeg men weêr licht. Houttuin werd aannemer voor de som van *f* 1473.— Het aantal lantarens werd verminderd en bedroeg in 1840 niet meer dan honderd. Na dien tijd is er dikwijls spraak van diefstallen van olie uit de lantarens en van de lampen zelve. Proeven met opgehangen reverbères gelukten niet. Eindelijk in 1851 werd een plan tot gasverlichting aan den Raad voorgesteld door F. Tjallingii. Na lange discussiën werden zijne voorstellen verworpen. Het duurde nog tot 1 Maart 1856, toen eene concessie verleend werd aan eene Engelsche firma. In 1857 (5 Nov.) werd de gasfabriek feestelijk geopend en werd Harlingen voor 't eerst voldoende verlicht. De wenschen, toen voor de gasfabriek geuit, werden vervuld. De Engelsche firma heeft er wel bij gevaren, maar de prijzen bleven voor de verbruikers bijzonder hoog. Eigen exploitatie zou voor de gemeente ongetwijfeld voordeliger zijn geweest. Met de herinnering dat in 1896 de concessie eindigt, besloot de spr. zijne mededeelingen.

Na de pauze leverde de Heer Donath nog eene kleinere bijdrage, getiteld: „*Uit den pruikentijd*”. De twisten over den voorgang bij de begrafenis der vrouw van den predikant Botterwegh in 1723, ontstaan tusschen den Gemeenteraad en het Admiraliteitscollege te Harlingen, en de briefwisseling naar aanleiding daarvan tusschen die regeeringslichamen gevoerd, gaven rijke stof om de rangzucht, verregaande kleingeestigheid en minutieuse langdradigheid in het behandelen van zaken, in ons oog van ondergeschikt belang, gewoon bij de

bestuurlieden van de vorige eeuw, in het licht te stellen. De slotsom was: onze voorouders, hoewel in vele opzichten hoogelijk te prijzen, hebben ons hierin voorbeelden nagelaten, die niet verdienen nagevolgd te worden.

De tweede avondvergadering had plaats den 20 December; de spreekbeurt werd vervuld door dr. F. Buitenrust Hettema, van Zwolle. Hij had tot onderwerp: „*t Fries en z'n studie.*” In de eerste plaats handelt spr. over het begrip van taal en stelt het individueele daarvan en de noodzakelijkheid om de volkstaal te bestudeeren in 't licht. Als zoodanig verdient de taal van ons gewest veel belangstelling en heeft die ook steeds in ruime mate ondervonden. Evenals onder de menschen groot verschil aan den dag komt, en in denzelfden mensch, in de onderscheiden leeftijden en levensomstandigheden, zoo ook onder de volken en in hunne taal. Gelijkheid van gevoel is nooit geheel aanwezig, zoo ook volkomen begrijpen zeldzaam, misverstand en daardoor strijd, veelvuldig. Elk denkt bij het gehoorde 't zijne; geen wonder dat dit afwijkt van 't geen de spreker of schrijver er bij heeft gevoeld. Het sterkst vertoont zich het individualisme in de dichtertaal; deze is het meest verschillend van die van andere natuuren stamgenooten. Hier geldt nog meer dan bij anderen dat men slechts bij benadering, hetgene wordt medegedeeld, kan leeren verstaan, al accommodeert zich de dichter ook nog zoo zeer aan zijne omgeving. Daar zij die dezelfde belangen en gevoelens hebben elkaar het best verstaan, worden groepen gevormd; zoo ontstaan b.v. matrozentaal, dieventaal, koopmanstaal en zelfs grooter afdeelingen van taal, als het laag-Maleisch

enz. In ons gewest had ook elk onderdeel aanvankelijk zijn eigen dialect. Handel en verkeer hadden veel invloed om te nivelleeren. Bij de taal der stedelingen blijkt dit 't meest. De steden vormen enclaves in de provincie. Hier bevonden zich steeds vele vreemdelingen, vooral onder de magistraten, gelijk uit de opgaven hunner namen blijkt. Ook de kerk had grooten invloed op de verbreiding van het zoogenaamde Hollandsch.

Verder verklaarde spreker de verspreiding van Saksische elementen, vooral in het noorden en oosten en den overgang der verschillende dialecten tot hun lateren, tegenwoordigen vorm, benevens de factoren, die op die wijzigingen hebben gewerkt, waaronder de *Hervorming* niet te vergeten. Wilde men evenwel verstaanbaar zijn voor het groot publiek, en opgang maken, dan bediende men zich van het Friesch in de plaats van Hollandsch, b.v. op bruiloften, harddraverijen, hardzeilen andere partijen werd gesproken en getoast in de taal van het gewest; ook wanneer de dominé te platten lande na de preek iets aan de gemeente wilde mededeelen, dan sprak hij de volkstaal. Tot *patois* is het Friesch niet afgedaald, dank zij de studie van Gabbema, ten Kate, R. Coopmans, E. Wassenbergh, Beucker Andreaë, welke voorbereiders waren van het werk der Halbertsma's. De hulde aan Gysbert Japiks, bij gelegenheid van de plaatsing van zijn borstbeeld te Bolsward, was het begin der herleving onzer studie. Halbertsma's werk werd voortgezet door het Fr. Selskip.

Hoewel er groote veranderingen hebben plaats gehad in de taal, is de spreektaal nog weinig gewijzigd. In de syntaxis evenwel meer dan in de woordvormen, is de vreemde invloed steeds merkbaar.

Ook in het buitenland wordt tegenwoordig door enkele geleerden het Friesch bestudeerd. Het heeft eigenschappen die deze belangstelling rechtvaardigen. Volgens spr. behoort het ook op de lagere school te huis, en moest het in deze provincie, den kinderen als moedertaal worden onderwezen.

Na deze algemeene beschouwingen gaf spr. een overzicht van het werk der verschillende schrijvers in de vorige eeuw, en ook der latere tijden, en toonde met tal van voorbeelden aan, hoe het volkskarakter zich weerspiegelt in de taal; vooral blijkt dit uit spreekwoorden en anecdoten, door spr. in grooten getale aangehaald. Hij eindigde met den wensch, dat er steeds meer schrijvers mogen opstaan, om het Friesch in proza en poëzie tot het voertuig hunner gedachten te maken, en aan de ontwikkeling en verrijking der levende taal mede te werken.

De Heer dr. T. de Boer, van Wirdum, hield op de derde winter-avondbijeenkomst, 17 Januari '95, eene voordracht over: „*Franciscus Hemsterhuis, friesch filosoof in de 18e eeuw.*” Na eene inleiding, waarin o. a. werd herinnerd de verhouding van Socrates en Aspasia, zooals die met veel talent is geschetst door Hamerling, ging spr. na, wat er bekend was van de jeugd en de studiën van Fr. Hemsterhuis, den zoon van den beroemden Tiberius, eerst hoogleeraar te Franeker, later te Leiden. Franciscus was in 1722 in Friesland geboren, maar studeerde in Leiden, 1747, waar hij zich wel met veel ijver op de klassieke letteren en wiskunde toeleide, maar niet promoveerde. In 1755 kwam hij in Franeker in aanmerking voor de benoeming tot hoogleeraar in de wijs-

begeerte, doch een wiskundige werd benoemd. In het volgende jaar werd hij commies bij den Raad van State in den Haag. Voor deze betrekking, die soms drukke werkzaamheden medebracht, leefde hij niet met hart en ziel. De studie, vooral van de wijsbegeerte (de Grieksche, Socratische 't meest) bleef voor hem hoofdzaak.

Als resultaten van zijne onderzoekingen gaf hij, sedert 1762, brieven uit, blijkens welke hij op de Grieksche kunst een goeden blik had: soms anticipeert hij op Lessing's Laocoön. De Christelijke kunst lokte hem niet aan. In zijne beoordeeling hiervan is hij niet vrij van overdrijving. Aan de Grieksche kunst en poëzie hechtte zich vooral zijne filosofie. Ten bewijze hiervan haalt spr. aan zijn brief over de begeerte, herinnerend aan Plato's symposion. Aan deze studie ligt de dualistische opvatting van stof en geest ten grondslag. In een anderen brief, even als de voorgaande en alle zijne latere werken in het Fransch geschreven, aan den vroeg gestorven veel belovenden zoon van C. Fagel gericht, behandelt hij den mensch in betrekking tot zijne medemenschen, waarbij verwantschap met de wijsbegeerte van Spinoza voor den dag komt.

Als man van smaak en van beschaving had Hemsterhuis te 's Hage toegang tot de aanzienlijkste kringen. Zoo maakte hij in 1774 kennis met de prinses Galitzin, echtgenoot van den Russischen gezant, zeer begaafd en schoon, 26 jaar oud, die Hemsterhuis spoedig geheel voor zich innam. Hij werd haar Socrates, zij zijne Diotime. Na eenigen tijd vertrok zij naar Münster in Westphalen, doch hunne betrekking werd daardoor niet geheel afgebroken. H. schreef in het vervolg dialogen

in den geest van Plato, die, even als die van den grooten voorganger, als poëzie zijn te beschouwen.

Hierin trachtte H. de vraag te beantwoorden, wat filosofie eigenlijk moet zijn. Hij beschouwt de zaak empirisch, naar het voorbeeld en op het voetspoor der Engelsche wijsgeeren. Het hart en gevoel van den mensch, en wel bepaald het zedelijk bewustzijn, is zijn uitgangspunt. Uit dit nieuwe, zesde zintuig, zooals hij 't noemt (naar hij meende eene uitvinding van hem zelve), construeert hij zijne beschouwingen over den mensch.

In zijn dialoog *Aristée*, over 't goddelijke, bewijst hij de noodzakelijkheid om 't bestaan van een God aan te nemen, niet uit iets *buiten* ons, maar uit het *innerlijke* van den mensch zelve, nl. zijne zucht naar orde. Hemsterhuis' wijsbegeerte maakte eenigen opgang in Frankrijk en Duitschland; Goethe was er mede ingenomen. Met de filosofie van Jacobi hadden de beschouwingen van H. de meeste overeenkomst; de nieuwste Deutsche theologie, de school van Ritschl, heeft meer dan zij zelve zou willen erkennen, daarmede gemeen.

Het liefst sloot H. zich aan bij de Engelsche empiristen Shaftesbury, Locke enz., maar D. Hume, den besten van allen, heeft hij niet begrepen. Ook zou men hem met eenige restrictie een spinozist kunnen noemen, maar hij houdt zich niet als Spinoza met de leer aangaande God en heelal, doch bij voorkeur met den mensch bezig.

Zoo in de dialogen *Simon* en *Alexis*.

Uit de vertaling van den eerstgenoemden dialoog van Bakhuizen van den Brink, den eenigen, die dank zijn genialiteit, iets wat zich goed laat lezen, over H.

heeft geschreven, werden, om 't voorgaande nader in het licht te stellen, eenige bladzijden voorgelezen. Hierin komt uit, dat Hemsterhuis' ideaal was de terugkeer tot Grieksche kunst en wereldbeschouwing.

De gruwelen, die de Fransche revolutie met zich bracht, beleefde H. niet. Zijne meeningen waren verschillend van de principes der revolutie, niet *vrijheid* en *gelijkheid*, maar *broederschap* was, in overeenstemming met Plato's republiek, zijn ideaal. Dit blijkt uit zijn Alexis, over de gouden eeuw, eene utopie, waarin de gulden middelmaat als voorwaarde voor den echten gelukstaat wordt geprezen. Wat bij zijne werken, als na zijn Alexis geschreven, gevoegd is, is of niet van Hemsterhuis of hem geheel onwaardig.

Hij overleed in 1790. Reeds eenigen tijd te voren was de vrouw, door hem zoo hoog geacht, aan wie hij zijne filosofie van het hart als een geschenk had vereerd, te Münster tot de Roomsche kerk overgegaan. Haar had het classicisme niet kunnen bevredigen, maar mystiek en asceze trokken haar aan: de romantiek had haar invloed doen gevoelen, van welke Hemsterhuis met zijn koel Friesch karakter afkeerig was.

Ten laatste behandelde spr. de vraag: hoe moeten wij over Hemsterhuis' filosofie oordeelen? De slotsom der beschouwingen was: zelfstandig wijsgeer is H. niet te noemen. Wel wilde hij Spinoza volgen, maar zijne vastheid van karakter en denken miste hij. Van de Engelsche wijsgeeren heeft hij de meest zelfstandigen niet begrepen, van de Duitsche Kant niet gekend. Hij behoort tot de denkers van den tweeden rang, als wijsgeer naast Jacobi, als kunstercriticus met Lessing te vergelijken. Met den eerst genoemde heeft hij in zijne

beminnelijke, vrouwelijke zachtheid de grootste overeenkomst; de Duitsche romantiek zou hij meer genaderd zijn, had niet de schim van Socrates hem tegen gehouden. Men mag hem een tweeden Socrates noemen, mits men niet vergete den grootsten nadruk op dat *tweede* te leggen. Socrates is onsterfelijk, Hemsterhuis reeds nu bij de meesten vergeten.

Na eene meer uitvoerige opgave van punten van overeenkomst en verschil tusschen beiden te hebben gegeven en eene korte vergelijking met een Friesch kunstenaar van onze dagen, L. Alma Tadema, die uit 't classicisme den onberispelijken vorm heeft overgenomen, sloot spr. zijne voordracht.

Voor de vierde bijeenkomst, welke 21 Februari werd gehouden, was aanvankelijk als spreker opgegeven de Heer M. E. van der Meulen, van Bolsward. Doch later verzocht deze zijne lezing tot een volgend jaar te mogen uitstellen, en werd nu vervangen door den Heer dr. L. H. Wagenaar, van Arnhem, die zich bereid verklaarde om een deel voor te dragen van zijne studie over Graaf Willem Lodewijk van Nassau, eersten stadhouder van Friesland, door de Friezen „*Us Heit*” genoemd (derde periode 1588—1594), zijnde een vervolg op twee vroeger in ons genootschap door denzelfden spreker gehouden lezingen.

Het jaar 1588 was voor Willem Lodewijk geen gelukkig jaar. Zijne echtgenoot Anna, eene zuster van Prins Maurits, stierf na eene huwelijksvereeniging van slechts weinige maanden, op 26-jarigen leeftijd. Zij werd in de Jacobikerk te Leeuwarden begraven. Het grafschrift, op last van den Graaf op hare tombe ge-

beiteld, geeft getuigenis van zijnen diep godsdienstigen zin. Daarop volgde afleiding. Willem L. ging naar den Haag, om de Algemeene Staten te bewegen een leger op de been te brengen tot het hernemen van vestingen, als Nijmegen e. a. Zijne pogingen waren vruchteloos: zoo werd hij tot werkeloosheid gedoemd, doch besteedde, evenals Maurits, den ledigen tijd met oefeningen in de krijgskunst en taktische studiën. Er waren in Friesland twee partijen: de eene die niet tevreden was met een vrij Nederland, maar Friesland tot een zelfstandigen staat wilden verheffen, met dit gewest als kern, en voorts Groningen en Drenthe er om heen als grenslanden. Uitvoerig werd door spr. het stad-en dorpsgevoel van dien tijd beschreven, en aangetoond dat, hoe kleingeestig dit ook mocht wezen naar onze opvattingen, zij toch hiermede iets groots hebben gewrocht. Het nationaliteitsbesef, waarvan in de Middeleeuwen de geestelijkheid de draagster mocht heeten, werd na de Hervorming gekweekt door de predikanten. Ook de mannen der wetenschap waren universalisten, doch hun aantal was gering. Van het streven, dat het kleingeestig provincialisme bestreed, was Willem Lodewijk de heros; liefde tot het Vaderland stond bij hem boven alles. Hierin was hij zijn tijd vooruit, dit was zijn roem maar ook zijn strijd. De periode 1588—'94 was voor hem een tijd van smart.

Hij was vast besloten om Groningen te herwinnen voor de Unie. De Friezen steunden hem hierin niet, de provinciale partij haatte hem er om. In 1589 werd een zoogenaamde schansenstrijd om Groningen gevoerd; de schansen Enumatil en Reide op de Spanjaarden veroverd. In hetzelfde jaar nog kwam Willem L. in

twist met de Gedeputeerde Staten van Friesland, over het aanstellen van een Luitenant-Kolonel. Willem handhaaft wel zijn recht, maar zijn beschermeling, Hoegelke, werd veroordeeld.

Huwelijksplannen van den Graaf met eene dochter van Lamoraal van Egmond, door Maurits vooral bevorderd, gaven aanleiding tot intriges en lasterlijke geruchten tegen Willem L., welke door spr. uitvoerig werden behandeld.

In dit jaar werd ook Zoutkamp ingenomen, waaraan Willem L. een krachtig aandeel nam. De tijd van rust in den herfst besteedde hij om vrede te maken tusschen de twistende predikanten Ruardus Aeronius (Ruurd van Akkrum), IJsbrand Trabius (Balck) en Ambrosius Klasius. In 1589 deed Willem hen eene *acte van silentium* teekenen; Ruurd nam zijn ontslag, Klasius vertrok naar Stiens.

De stukken, die op den lateren twist, in 1590, betrekking hebben, zijn vernietigd en is mitsdien niet bekend waarom het geschil was ontstaan. Intusschen werd in het voorjaar van 1590 de oorlog weêr voortgezet. Met 2000 man tegenover 3500 voetknechten der Spanjaarden en 300 kavaleristen; was zijn toestand gevaarlijk.

In den zomer werd Enumatil door Verdugo hernomen. Bij Kollum liggen de beide legers, zes weken lang, tegenover elkaar. Eindelijk wordt de slag gewaagd. De vijanden worden op de vlucht geslagen. Eene poging om Oostergo door verraad te hernemen mislukte hun. De overloopers der Spanjaarden, die hiervoor hadden moeten dienen, werden op de pijnbank gebracht en bekenden. Deze, alsmede eenige andere gebeurte-

nissen, werden door Jan Jansz. Starter bezongen; hetgeen spr. aanleiding gaf met eenige aanhalingen uit dezen dichter het gesprokene toe te lichten.

In de pauze werd gelegenheid gegeven tot 't bezichtigen van platen en gravures, die op Willem Lodewijk betrekking hadden en die in de zaal waren opgehangen.

Het tweede gedeelte van sprs. voordracht omvatte het gebeurde in de jaren '91 en '92, het aandeel van Willem Lodewijk aan de verovering van Zutphen (in Mei), Deventer (in Juni), de overgave van Delfzijl, 21 Juli, Enumatil, Opslag enz. Intocht te Nijmegen, 10 October, terugkeer naar Leeuwarden, 20 October. Was dit jaar dus allervruchtbaarst te noemen, ook het volgende was een jaar van actie. Den 18en Mei begon het beleg van Steenwijk, door Maurits en Willem Lodewijk, den 11 Juni moest dit hechte *nest*, door de Graven van den Berg verdedigd, zich overgeven. Den 16en Juli daarop trekt het leger naar Koevorden, dat den 14 Augustus opgeëischt, vier dagen daarna, toen eene poging der Spanjaarden, om de Graven van den Berg (Frederik en Hendrik) te ontzetten, was mislukt, werd genomen. De slag bij die poging tot ontzet werd uitvoerig beschreven.

Verder stond spr. lang stil bij den twist van C. Roorda, een Fries van Idaarderadeel, met Willem Lodewijk. Deze Roorda, een man van groote werkkraft en geleerdheid, had na lang, ook in het buitenland, te hebben omgezworven, zich weder in het vaderland gevestigd en werd in 1585 afgevaardigd ter Staten Generaal, toen hij Oldenbarneveld leerde kennen. Hij sloot zich toen reeds bij de Hollandsche partij aan. Deze man nu, van een eigendunkelijk, hartstochtelijk

karakter, ijverig calvinist, kon niet dulden dat vreemden in Friesland zooveel macht kregen, en werkte Willem Lodewijk en zijne partij zoowel openlijk als in 't geheim tegen. In een brief aan den griffier der Staten, door C. Roorda geschreven, kwamen allerhande beschuldigingen tegen den Stadhouder voor. Deze brief werd door den Graaf geopend en gelezen. Toen hij in April 1593 vertrokken om Groningen te gaan belegeren, na eenige weken zich genoodzaakt zag om terug te trekken wegens de invallen der Spanjaarden in Friesland, kwam Willem Lodewijk den 10den Mei in de Staten-Vergadering te Leeuwarden, om zich te verantwoorden tegen de beschuldigingen, welke ook hier door Roorda en zijn aanhang tegen hem werden ingebracht. Het slot van den twist, die op deze uitbarsting volgde, was dat Roorda niet als gedeputeerde der Alg. Staten werd herkozen en Willem Lodewijk dus in het gelijk werd gesteld. Daarop naar Groningen teruggekeerd, nam de Graaf verder een werkzaam aandeel aan de belegering en inname van de stad in 1594, waarvan slechts eene korte schets door spr. kon worden geleverd, daar de tijd te kort schoot voor de meer gedetailleerde behandeling van hetgeen in dit en het vorige jaar, 1593, door Willem Lodewijk was verricht. Spr. eindigde met de verklaring, dat hij deze studie over den geloovigen held, aan wien Friesland met recht den eernaam van *Vader* had gegeven, beschouwd wilde hebben als eene, zij 't ook bescheiden, hulde aan diens nagedachtenis, bij gelegenheid en naar aanleiding van de feestelijke herdenking van de herwinning van Groningen, in den afgelopen zomer gevierd.

Den 21n Maart had de vijfde en laatste avond-bijeenkomst van dezen winter plaats. Als spreker trad op prof. dr. Reitsma, van Groningen, die ten onderwerp had: „*Het leven en de werkzaamheid van IJsbrand Trabius of Balck, eene bijdrage tot de kennis van het predikantsleven bij de binnen- en buitenlandsche gemeenten van de Ned. Hervormde Kerk, in de 2e helft der 16e eeuw.*” De gegevens voor deze biografie lagen zeer verspreid, doch bijeen verzameld uit verschillende bronnen en in orde naast elkaar gelegd, leverden zij de stof tot het geregeld overzicht van een zeer merkwaardig en wisselend leven. Den draad der lotgevallen van dezen man volgend, wordt onze aandacht tevens voortdurend getrokken door de mannen van beteekenis, met wie hij in aanraking kwam, door hoogst gewichtige verschijnselen in de kerk, ook de vele twisten, die toen begonnen op te steken, door groote en gewichtige gebeurtenissen, die hij persoonlijk beleefd heeft, in die halve eeuw vol worsteling en roering op elk gebied.

Hij was geboren te Balk, in Gaasterland, heette IJsbrand Reinesz. en noemde zich meestal Isbr. Trabius, verliet de hoogeschool met den titel van licentiatus juris, d. i. in het kanonieke recht, was bovendien notarius en begon als jong man zijn loopbaan met het vicariaat aan de St. Christoffelkerk te Heeg, in Februari 1550. Dit was juist de tijd der opkomst van de reformatorische denkbeelden in Friesland. Balck, evenals vele van zijne landslieden en ambtgenooten, ingenomen met de evangelische beginselen, vond zich echter allengs genoodzaakt het priesterambt neêr te leggen, tot de Hervormden over te gaan en als prediker bij hunne huiselijke samenkomsten op te treden. Op dit gewichtig keerpunt

van zijne loopbaan is er dadelijk een open vak in zijn leven, zonder eenig bepaald naricht, want eerst in 1564 komt hij uit dat duister te voorschijn, maar dan als uitgeweken en gevestigd predikant ergens in het gast-vrije en veilige Oost-Friesland.

Dáár verplaatsen ons de berichten op eens in den verwoeden strijd tusschen de twee groote afdeelingen van het Protestantisme, de Lutherschen en de Hervormden. Balck heeft van de elende van die felle partijschap ruimschoots zijn deel gehad. Allereerst in Norden, waar hij in den zomer van dat jaar heen gezonden werd om de Hervormde gemeente bijeen te houden, tegen de aanslagen van den Lutherschen zeloot Ligarius. Wij ontvangen daarmede een indruk van de bezwaren en oneenigheden, die Oost-Friesland beroerden, op het gebied van het kerkelijk en godsdienstig leven. Van daar wordt onze aandacht overgebracht naar Antwerpen, het centrum der Zuid-Nederlandsche hervorming, waar juist in dien tijd de poging, om met het Lutherdom in vrede te leven en samen te werken, ook na veel twist mislukte.

Over Friesland, waar hij eenige diensten deed te Leeuwarden, kwam Balck in de machtige en woelige Scheldestad en heeft daar al de geweldige gebeurtenissen beleefd, die eindigden met de reactie in 1567, toen de geduchte Alva in aantocht was. Daags vóórdat de predikanten de stad uitgezet werden en Willem van Oranje week naar Dillenburg, hield B. de laatste rede in zijne Geuzenkerk, over de gelijkenis van het mosterdzaad, eene preek die zelfs eene derde editie heeft beleefd, en merkwaardig is, zoowel om de tijdsomstandigheden maar ook als eene zeldzame proeve van de

preekmanier in dien eersten tijd. Hij vlood met velen naar Engeland. Ruim elf jaren heeft hij daar gediend bij de toen zeer bloeiende Hollandsche gemeenten op verschillende plaatsen, o.a. te Norwich en te Sandwich. Ook daar werd de rust menigmaal door twisten van verscheiden aard verstoord. B. behoorde tot de moderate theologen, werd er nu en dan in betrokken, maar stond, blijkens eenige onderscheidingen, bij velen goed aangeschreven.

Na een overzicht van den toestand in de Engelsche gemeenten, voor zoover Trabius daarbij eene rol had vervuld, ging spr. vervolgens weder den loop der gebeurtenissen na in ons Vaderland. Dáár was in 1578 de Religie-vrede afgekondigd, die geen vrede maar groote verwijdering tusschen Roomschen en Onroomschen heeft veroorzaakt. Omstreeks dien tijd keerde hij naar Antwerpen terug en vond de gemeente zooveel machtiger geworden, dat zij tien predikanten in dienst had, zoowel Waalsche als Nederlandsche. Vandaar werd hij in 1580 naar Friesland opgeroepen, toen hier, na den afval van Rennenberg, de zaken van staat en kerk veranderd waren. Hij zou er de pas opgerichte Hervormde kerk helpen regelen en was reeds op zijne reis te Amsterdam gekomen, toen zekere gebeurtenissen hem bewogen terug te keeren. Door dezen toevalligen samenloop bleef hij zich eenige maanden te Leiden ophouden en vervulde daar met goed succes de taak van vredestitelier bij de hevige geschillen, die in deze stad gevoerd werden tusschen de overheid en de kerkelijke partij. Toen hij vervolgens te Antwerpen zijn arbeid hervatte, ondervond hij nog de nawerking van zijne bemoeiing met de Leidsche twisten, omdat hij

op de nationale Synode te Middelburg zich wel verzetten moest tegen de wijze, waarop de aanklacht tegen Coolhaas daar werd opgerakeld; en omdat hij zelfs, hoewel assessor, weigerde het vonnis over den Leidschen leeraar te onderteekenen, kwam hij bij de kerkelijke ijveraars in discrediet. In Leiden echter gedacht men erkentelijk zijne bewezen diensten: immers hij werd er tot predikant beroepen, toen in Augustus 1585 Antwerpen, waar hij zoovele groote gebeurtenissen, zooals de Fransche furie en het beroemde beleg, had beleefd, met Parma moest capituleeren. Tot April 1587 bleef hij te Leiden en heeft daar den ophef met Lord Leicester tot het hoogste punt zien stijgen en vervolgens snel en volkomen bekoelen. Van Leiden naar Leeuwarden vertrokken, werd hij met zijn steil Calvinistischen ambtgenoot, Ruardus Acronius, in zulk een hevigen twist gewikkeld, dat de gemeente geheel in de war geraakte en hij genoodzaakt was zijne betrekking neêr te leggen. Toen is hij een korten tijd inspecteur geweest der academische bursa te Franeker en vandaar trok hij, in het laatst van 1590, naar Dantzig. Als Hervormd predikant kwam hij ook hier weer in onaangenaam contact met de Lutherschen, die daar zeer onverdraagzaam en rumoerig waren, en aan de gemeente der Hervormde Hollanders vrije godsdienstoefening, ook zelfs in 't geheim, deden verbieden. Op raad van Balck werd, door tusschenkomst van de Londensche gemeente, de voorspraak van Koningin Elisabeth bij den Poolschen Koning Sigismund III Wasa verkregen. Toch had de gemeente een onzeker en kwijnend leven. Balck, wien het preeken verboden was, vertrok in het begin van 1591. Verder is van hem alleen nog bekend,

dat hij te Naarden en later te Staveren heeft gestaan. En evenals de aanvang en opkomst zoo verdwijnt ook in de onzekerheid het einde van dit leven vol onrust, strijd en wederwaardigheid.

II. Het Museum werd uitgebreid en won aanmerkelijk in belangrijkheid en waarde door de opening der nieuwe lokalen, gebouwd voor het aan de provincie door wijlen den heer mr. A. Looxma IJpey gemaakt legaat, hoofdzakelijk bestaande in porselein en glaswerk, benevens munt- en penningverzameling.

Het porselein-museum werd den 12 November voor het publiek geopend. Hierbij mag nog vermeld worden, dat het plan voor het gebouw werd gemaakt door den heer H. Kramer, architect alhier, terwijl de heer S. J. Vermaes, hoofdingenieur van den provincialen Waterstaat; gaarne, op verzoek, bereid was het bestuur als deskundige met zijne adviezen ter zijde te staan. Met het toezicht op de étalage van het porselein hadden zich voorts welwillend belast Mevrouw Van Sloterdijk—Salverda en Mevrouw Ariëns Kappers.

In het bovenlokaal van hetzelfde nieuwe gebouw werden daarna de munt- en penningverzamelingen, zoowel die van wijlen mr. IJpey als van mr. Dirks, wiens portret in olieverf, vervaardigd en aan het genootschap geschonken door den heer J. H. Doodkorte alhier, deze zaal versiert, en die welke vroeger reeds eigendom van het genootschap waren, in orde gebracht door de zorg van jhr. mr. W. C. G. van Eijsinga. Ook het glaswerk en de verzameling boeken, betrekking hebbende op munt- en penningkunde, is dáárheen overgebracht.

Het bestuur ging voort de overige zalen van het museum door doelmatige veranderingen en verplaatsing van het daar tentoongestelde, meer aan de bestemming te doen beantwoorden.

Ook omtrent de bibliotheek dient hetzelfde gezegd te worden.

In het prent-kabinet werden weêr eenige malen nieuwe reeksen van afbeeldingen ten toon gesteld en daardoor eene gewenschte afwisseling aangebracht. Deze collectie werd verrijkt door den aankoop van eene groote menigte teekeningen, prenten en platen uit de nalatenschap van den heer IJpey aangekocht, welke grootendeels op onze provincie betrekking hebben. Een katalogus van deze topographische kaarten en platen met die van wijlen den heer Quaestius, in ons museum bewaard, werd gereed gemaakt door ons medelid den heer J. G. Wester. Deze heeft door dit, met veel kennis en nauwkeurigheid vervaardigd werk, het genootschap aan zich verplicht.

Overigens kan thans niet herhaald worden, wat in vorige verslagen meermalen werd vermeld, dat de collecties weêr werden uitgebreid door aanwinsten, van hetgeen in terpen of elders in deze provincie was gevonden en als geschenk of te koop werd aangeboden. Ook persoonlijk onderzoek, door onzen conservator, den heer dr. T. J. de Boer, op verscheiden plaatsen, waar men met afgravingen bezig was, gedaan, deed zien, dat er voor ons niet veel van belang gevonden werd. Is dus de lijst van aanwinsten, welke als bijlage achter dit verslag zal gevoegd worden, veel kleiner dan andere jaren, de belangrijkheid en sierlijkheid der inrichting van het museum heeft, dank zij de

moeite, daaraan besteed door de leden van het bestuur, die bijzonder zich daarmede belasten, in hooge mate gewonnen. Hierdoor, en zeker ook ten gevolge van de welwillendheid, waarmede de *Leeuwarder* en de *Heerenveensche courant* telkens een plaats gaven aan berichten en mededeelingen omtrent 't Friesch genootschap en 't museum, was het aantal bezoekers vrij wat grooter dan vorige jaren. Het bedroeg thans 5238 personen, die entr ee betaalden, dus geen leden of donatrices waren van het genootschap.

III. Behalve het jaarverslag over 93/94 werden uitgegeven: dl. XVIII afl. 3 van „de Vrije Fries”, bevattende het vervolg en slot van *Frieslands Zeege-schiedenis* door den heer S. Haagsma; dl. XIX, afl. 1, met bijdragen van den heer ds. M. E. van der Meulen, over *Samuel Haringhouk*; mr. W. B. S. Boeles: *oude drukwerken betreffende Friesland en Groningen* en van ds. G. H. van Borssum Waalkes: *Laatste stuk der Friesche Klokkeopschriften*. Bovendien werd ook nog door den heer Waalkes bezorgd de uitgave van *Andreae Tiarae Annotationes* etc., naar een handschrift, eigendom van de betrekkingen van wijlen den heer baron van Breughel, te 's Gravenhage, dat ons in bruikleen werd afgestaan. Deze uitgave werd finantieel gesteund door het genootschap.

IV. Het bestuur bleef onveranderd, daar de aftredende leden, de heeren mr. W. A. van Sloterdijk, dr. J. Ari ns Kappers en de secretaris weder werden herkozen en de benoeming aannamen. De heer ds. G. H. van Borssum Waalkes, in het najaar van '94 naar

's Gravenhage verhuisd, kon de gewone vergaderingen niet meer geregeld bijwonen, maar bleef toch voorloopig lid van het bestuur.

V. Omtrent de geldmiddelen is mede te deelen, dat de rekening en verantwoording sluit met

f 6048.92 aan ontvangsten,

„ 6592.64⁵ „ uitgaven.

Er is alzoo een nadeelig
saldo van *f* 543.64⁵.

VI. Van de 137, die op de Algemeene vergadering benoemd werden, traden als leden toe de Heeren: C. Albarda, S. Baron, A. D. Beerends, S. Stellingwerff Beintema, S. Berkhout, C. W. Bolman, R. H. Dijkstra, C. L. B. J. Feitz, dr. P. J. van der Grijp, N. Th. Haverschmidt, B. C. L. de Haan, C. van der Heide, J. Hepkema, H. ter Horst Hz., A. J. Joosten, T. Konter, A. J. E. Lucardie, J. T. Meinesz, J. van Mesdag, J. Mesdag, mr. A. Menalda, W. C. van Munster, A. Ottema, Th. Ottema, M. G. Just de la Paisières, W. Pik, F. B. Plantenga, mr. J. M. A. Roelants, J. C. W. de Ronde, O. Rommerts, mr. H. W. van Sandick, H. R. Schaafsma, G. Schilthuis, H. J. Sierevelt, A. B. Sjerps, A. J. Sonnega, G. Sprenger Jr., S. A. B. Taconis, C. J. de Vogel, mr. J. A. Stoop, N. D. Doedes, N. Welschen, S. Wigtersma, P. Zonder van, allen te Leenwarden. W. van Asveld te Franeker, S. H. A. Begemann te Holwerd, J. Wessels Boer te Akkerwoude, Th. Brouwer te Sneek, dr. H. Burger te Groningen, dr. J. P. van den Berg te Huizum, R. Hoornsma Cannegieter te Donkerbroek, A. Cremer te

Dongjum, mr. J. H. Dull te Berlikum, H. H. Evers te Oudkerk, mr. W. W. Feith te Harlingen, J. Feenstra te Metslawier, P. Fennema te Sneek, mr. C. C. Geertsema te Groningen, E. B. Gunning te Oosthem, J. Gijlstra te Achlum, S. Hannema te Harlingen, E. Heringa te Bergum, mr. J. A. Hingst te Bolsward, K. Sipkes Heep te Marrum, D. ter Haar te Warga, P. J. van der Hoop te Veendam, J. Hornstra te Friens, E. H. Jonkers te Buitenpost, dr. L. de Jong te Koudum, S. Kalma te IJlst, O. G. Bungenberg te Arnhem, jhr. W. van Andringa de Kempnaer te Groningen, A. E. Kingma te Rinsumageest, H. Kingma te Makkum. H. Klein te Hardegarijp, R. Kloosterman te Twijzel, H. Kremer te Bergum, H. Korf de Jong te Heerenveen, K. A. Korf te Nijehaske, dr. H. J. Kremer te Witmarsum, H. A. Leenmans te Harlingen, L. A. E. van der Leij te Middelburg, M. Meinesz te Harich, W. van der Meer te Langweer, J. F. L. Muller te Dokkum, jhr. mr. J. Roëll te 's Gravenhage, W. A. van der Scheer te Rauwerd, dr. J. Schuurmans Stekhoven te Spannum, F. H. van Setten te Wirdum, G. van der Tuuk Sevenster te Schingen, dr. L. A. E. Sluijterman te Workum, J. Smilda te Akkrum, P. J. Tadema te Franeker, D. F. Thieme te Pietersbierum, A. A. J. van der Toorn te Franeker, M. P. Troelstra te Schiedam, W. Visser te Koudum, H. Vrendenberg te Franeker, A. Wassenaar te Haren, mr. J. Witteveen te Kollum, D. Woltman te Heerenveen, mr. J. A. Wijers te Heerenveen, T. van der Werf te Roodahuizum, G. Ynsonides te Buitenpost, dr. J. Zaaier Az. te Rotterdam, M. P. D. baron van Sijtzema te Utrecht, W. A. Buijs, L. van der Wal, S. P. Huizinga,

H. Hoven, P. A. Bruinsma, mr. F. C. Barbas, H. B. van Slooten, S. L. van der Meulen, K. Pringle te Leeuwarden, S. Cuperus te Groningen, F. Wassenbergh te Makkum.

Er bedankten 25 van de gewone leden, zijnde de Heeren: dr. E. Epkema te Zalt-Bommel, F. G. A. Huber te Kampen, dr. H. Middelburg te Amersfoort, W. K. F. Zwierzina te Groenloo, W. H. F. baron van Heemstra te Deventer, D. F. Thieme te Pietersbierum, dr. S. L. Rutgers te Groningen, mr. J. P. van Outeren te Haarlem, O. Ringnalda te Huizum, G. de With te Groenloo, mr. W. G. baron Brantsen van de Zijp te Schaarsbergen, S. Kalma te IJlst, mr. S. Sleeswijk te Amsterdam, Th. Staas te Leeuwarden, G. van der Tuuk Sevenster te Schingen, A. Boomsma te Leeuwarden, dr. J. P. van den Berg te Huizum, J. C. Singels te Leeuwarden, J. H. Gijlstra te Achlum, mr. J. A. Hingst te Bolsward, J. Wenning te Leeuwarden, J. Wessels Boer te Akkerwoude, J. J. Keizer te Mantgum, J. J. Paehlig te Amsterdam, mr. H. W. van Sandick te 's Hage.

Van de gewone leden overleden 16, de Heeren: W. H. Römer te Grouw, S. Draisma van Valkenburg, G. Menalda, mr. J. C. Bergsma, mr. J. Boldingh, F. Plantenga, dr. L. P. Roegholt, A. Lam, S. ter Horst, allen te Leeuwarden, C. J. van Kerkwijk te Alfen a/d. Rijn, jhr. E. D. van Beijma te Weidum, J. Bierma te Aalsum, jhr. D. M. van Burmania Vegelin van Claerbergen te Velp, C. M. Huguenin te Bussum, S. E. van der Meer te Drachten, Simon Gaastra te Workum.

Één buitengewoon lid overleed: dr. P. J. Veth, oud-hoogleraar, te Arnhem.

Op 1 Juli l.l. telde het genootschap:

2 eereleden,
62 buitengewone leden,
527 gewone leden,
19 donatrices.

Samen 610.

De Secretaris,
W. F. H. COENEN.

Het Bestuur bestaat thans, 1895, uit de volgende leden, de heeren:

Mr. W. B. S. BOELES, *Voorzitter*;

Jhr. Mr. F. J. J. VAN EIJSINGA;

Mr. W. A. VAN SLOTERDIJCK;

Dr. J. ARIËNS KAPPERS;

Mr. A. J. ANDREÆ;

Dr. W. F. H. COENEN, *Secretaris*;

H. BEUCKER ANDREÆ, *Penningmeester*;

Dr. T. J. DE BOER, *Conservator en Bibliothecaris*;

Jhr. Mr. W. C. G. VAN EIJSINGA.

De heer Van Sloterdijck is meer speciaal belast met de zorg voor de schilderijverzameling; de heer Kappers voor de geologische en préhistorische verzamelingen; de heer W. van Eijsinga voor de munt- en penningverzamelingen.

De vergaderingen van het Bestuur worden gehouden elken Zaterdag-namiddag te 2 uur in het gebouw van het genootschap (Koningstraat).

ALPHABETISCHE NAAMLIJST

DER

Honoraire, Buitengewone, Gewone
Leden en Donatrices

VAN HET

FRIESCH GENOOTSCHAP

van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde,

October 1895.

Beschermvrouw:

Hare Majesteit E M M A , Koningin - Weduwe ,
Regentes van het Koninkrijk.

Eereleden:

Z. K. H. Carl Alexander, Groothertog van Saxon-
Weimar-Eisenach.

Z. D. H. Wilhelm Adolph Maximilian Carl, Prins
zu Wied, te Neuwied.

Buitengewone leden:

Acquoy, Dr. J. G. R.	Leiden.
Albarda, Mr. W.	Cannstadt.
Barack, Dr.	Straatsburg.
Bartels, Dr.	Aurich.
Beaufort, Jhr. Mr. W. H. de	Neerlangbroek.
Beets, Dr. N.	Utrecht.
Böttger, Dr. Karl	Cannstadt.
Boot, Dr. J. C. G.	Amsterdam.
Bremer, Dr. Otto	Halle a/d Saale.
Capellini, J.	Bologne (Italië).
Cappelle, Dr. H. van	Amersfoort.
Carsten, Heinrich	Dahrenwurth (Holstein).
Dannenberg, H.	Berlijn (Bernburger Strasse 19).
Diegerik, J. A. L.	IJperen.
Dijkstra, Waling	Holwerd.
Doedes, Dr. J. I.	Utrecht.

Evans, John	Nash Mills.
Even, E. van	Leuven.
Franks, Dr. Augustus W.	Londen.
Fredericq, Dr. Paul	Gent.
Fruin, Dr. R.	Leiden.
Friedländer, Dr. E.	Berlijn (Bulowstrasse 15).
Heck, Dr. Ph.	Halle.
Helten, Dr. W. L. van	Groningen.
Hessels, J. H.	Cambridge.
Hewet, Waterman T.	Ithaca (New-York).
Hildebrand, Dr. Hans	Stockholm.
Hofstede de Groot, Dr. C.	's Gravenhage (Schoolstraat).
Jonghe, Vicomte B. de	Brussel.
Kellen, J. Ph. v. d.	Amsterdam.
Kern, Dr. H.	Leiden.
Loon Jz., J. van	Leeuwarden.
Matthijssen, Mej. G. H.	"
Marsy, A. Comte de	Compiègne.
Mestorff, Mej. Joh.	Kiel.
Munro, R.	Kilmarnock bij Edinburg.
Nissen, M.	Stedesand, poststation Leck.
Noodt, Mr. U. J. Huber	Dieren.
Panhuijs, Jhr. Mr. J. Æ. A. van	's Gravenhage.
Pigorini, Dr. L.	Rome.
Piot, Ch.	Brussel.
Planten, J. R.	New-York.
Pleyte, Dr. W.	Leiden.
Reitsma, Dr. J.	Groningen.
Rogge, Dr. H. C.	Amsterdam.
Rooses, Dr. Max	Antwerpen.
Roijaards van den Ham, Mr. W. J.	Utrecht.
Serrure, R.	Parijs (Rue de Richelieu 53).

Siebs, Dr. Th.	Greifswald.
Slooten, A. H. van	Leeuwarden.
Steenstrup, Dr. J. S.	Kopenhagen.
Stuers, Jhr. Mr. V. de	's Gravenhage.
Tadema, L. Alma	Londen.
Tergast, Med. Doct.	Embden.
Turnival, T. J.	Londen.
Tylor, Edw. B.	Oxford.
Varenbergh, Emile	Gent.
Winkler, Johan	Haarlem.
Wijnne, Dr. J. A.	Utrecht.
Zangemeister, Dr. K.	Heidelberg.

Gewone leden:

Aa, Mr. J. Simon van der	's Gravenhage.
Aeneae, Dr. B. W. Schultetus	"
Albarda, C.	Leeuwarden.
Albarda Jz., Mr. Horatius	"
Albarda, N. T.	"
Albarda, F.	Hardegarijp.
Alberda van Ekenstein, Jhr. Mr. W. C. A.	Groningen.
Alma, Mr. D.	Sneek.
Andel, J. van	Gorinchem.
Andreae, Mr. A. J.	Kollum.
Andreae, D. H.	"
Andreae, H. Beucker	Leeuwarden.
Andreae, I. H. Beucker	's Gravenhage.
Andreae, Mr. S. J. Fockema	Leiden.
Andreae, I. Nauta	Leeuwarden.
Assen, J. van	"

Asveld, W. van	Franeker.
Ankes, A. J.	Leeuwarden.
Bakker, G. Murray	Amsterdam, Amsteldijk 14.
Bakker, Dr. L. C. Murray	Huizum.
Bakker, Mr. G. A. Murray	Harlingen.
Bakkers, F.	Leeuwarden.
Banga, Mr. K.	Hilversum.
Barbas, Mr. F. C.	Leeuwarden.
Baron, S.	"
Battaerd, C. H. F. A. Corbelijn	Groenlo.
Beaufort, Jhr. Mr. R. de	Doorn.
Beaufort Az., Mr. W. H. de	op de Treek bij Amersfoort.
Becht, Dr. C. L. G.	's Gravenhage.
Beeckman, D.	Breda.
Beekhuis, Mr. C.	Leeuwarden.
Beekhuis, Dr. W.	Sijbrandaburen.
Beekkerk, H.	Leeuwarden.
Beerends, A. D.	"
Bekhuis, J. F. H.	"
Begemann, S. H. A.	Holwerd.
Beintema, S. Stellingwerff	Leeuwarden.
Bergsma, Mr. W. A.	Dronrijp.
Behrns, Bernh.	Leeuwarden.
Beijer, L. Mispelblom	"
Berkhout, S.	"
Berns, Mr. J. L.	"
Beijma, Jhr. L. van	Soestdijk.
Beijma, Jhr. Mr. P. J. van	's Gravenhage.
Bienema, Mr. E. Roos van	Leeuwarden.
Bierma, W.	Aalsum.
Bierman, A. E.	Amsterdam (Oudekerksplein 18).

Binnerts, Mr. H.	Heerenveen.
Bisschop, C.	Scheveningen.
Bloembergen Ezn., Mr. A.	Leeuwarden.
Bloembergen Ezn., R.	"
Blok, Dr. P. J.	Leiden.
Blom, Mr. Ph. van	's Gravenhage.
Blom, W. van	Drachten.
Bodaan, A. G.	's Gravenhage.
Boeles, Mr. W. B. S.	Leeuwarden.
Boer, Dr. R. C.	"
Boer, Mr. J. Wessels	Meppel.
Boer, F. de	Ureterp.
Boer, N. de	Leeuwarden.
Boer, Dr. T. J. de	Wirdum.
Boer, Mr. J. Klaasesz de	Witmarsum.
Boissevain, Dr. U. P.	Groningen.
Bolman, C. W.	Leeuwarden.
Bolman, I.	's Gravenhage (Bezuidenhout no. 63).
Boltjes, Mr. S.	Bolsward.
Boltjes, Mr. T. Y. Kingma	Jorwerd.
Bondam, Mr. A. C.	's Hertogenbosch.
Bonnema, J. H.	Leeuwarden.
Breuning, D. D.	Wolvega.
Brons, P.	Gorredijk.
Brouwer, A. J.	Leeuwarden.
Brouwer, Dr. N. Reeling	"
Brouwer, Th.	Sneek.
Brugsma, B.	Utrecht.
Bruins, Dr. J. A.	Idaard.
Bruinsma, J. A. J.	Leeuwarden.
Bruinsma, P. A.	"
Bruinvis, C. W.	Alkmaar.

Bruns, J. D.	Leeuwarden.
Bubberman, J. J.	"
Buma, D. R.	Amersfoort.
Buma, Mr. W. B.	Huizum.
Buma, W. W. Hopperus	Leeuwarden.
Buma, Mr. J. Minnema	's Gravenhage.
Bungenberg, O. G.	Arnhem.
Buning, A. Werumeus	Oostermeer.
Burger, Dr. C. P.	Leeuwarden.
Buijs, W. A.	"
Burger C.P.z., Dr. C. P.	Amsterdam.
Burger, Dr. H.	Groningen.
Bijlevelt, Mr. Th. P. van Eyck	Tiel.
Cammingha, Jhr. J. C. van	's Gravenhage.
Cammingha, Jhr. V. V. van	Breda.
Cannegieter, A.	Hallum.
Cannegieter, D.	Tzum.
Cannegieter, J. J.	Ferwerd.
Cannegieter, R. Hoornsma	Donkerbroek.
Cats, Mr. E. Manger	Groningen.
Cats, M. Manger	Leeuwarden.
Chaufepié, Dr. H. J. de Dompierre de	's Gravenhage.
Chijs, Dr. S. A. van der	Zutfen.
Coenen, Dr. W. F. H.	Leeuwarden.
Cremer, A.	Twisk.
Crocq, G. du	Amsterdam (Leidsche gracht).
Cremers, Mr. E. J. M. I. Canter	Heerenveen.
Cuperus, S.	Groningen.
Dijk van Matenese, P. J. van	Schiedam.
Dijkstra, R. H.	Leeuwarden.
Dirks, J.	Franeker.
Doedes, N. D.	Leeuwarden.

Doodkorte, J. H.	Leeuwarden.
Doorninck, D. J. C. van	Harderwijk.
Dornseiffen, H. G.	Terhorne.
Driessen, Dr. J. G.	Joure.
Drijber, R. H.	Leeuwarden.
Dull, Mr. J. H.	Berlikum.
Duparc, A.	Leeuwarden.
Duren, B. van	"
Duyl, Mr. D. Z. van	"
Duyl, H. E. van	"
Eekhoff, J. T.	"
Engelman, J. P.	Heerenveen.
Enschedé, Mr. J. A.	Haarlem.
Eringa, Jac.	Cubaard.
Escher, G. A.	Leeuwarden.
Everdingen, H. H. G. van	Zoelmond.
Eijsinga, Jhr. Mr. A. E. v. Boelens v.	Leeuwarden.
Eijsinga, Jhr. Mr. C. van	"
Eijsinga, Jhr. Mr. F. J. J. van	"
Eijsinga, Jhr. Mr. I. F. v. Humalda v.	's Gravenhage.
Eijsinga, Jhr. F. J. J. v. Humalda v.	Sloten.
Eijsinga, Jhr. Mr. T. Æ. J. van	's Gravenhage.
Eijsinga, Jhr. Mr. W. C. G. van	Leeuwarden.
Evers, H. H.	Oudkerk.
Faber, J.	Gorredijk.
Fabius, J. J.	Leeuwarden.
Faille, Dr. J. Baart de la	"
Feenstra, J.	Metslawier.
Feenstra, S. E.	Leeuwarden.
Feickens, A. B. F.	Assen.
Feith, Mr. J. A.	Groningen.
Feith, Mr. W. W.	Doesburg.

Foitz, C. L. B. J.	Leeuwarden.
Fennema, H.	Sneek.
Fennema, R.	Buitenzorg.
Ferf, Mr. A.	's Gravenhage.
Fock, Mr. B. F. W. von Brucken	Middelburg.
Fockema, Mr. R.	Assen.
Folkersma, Mr. A. C. C.	Leeuwarden.
Fontein, F. van Dalsen	Delft.
François, Mr. C. J.	's Gravenhage.
Gaastra, S. S.	Workum.
Geer, Mr. B. J. Lintelo baron de	Utrecht.
Geer, Jhr. Mr. A. G. de	Haarlem.
Geertsema, Mr. C. C.	Groningen.
Gerbrandy, S. J.	Goënga.
Gerritsen, C. V.	Amsterdam.
Geuns, M. van	Leeuwarden.
Giffen, Mr. J. van	Heerenveen.
Gijlstra, J.	Achlum.
Gockinga, Mr. J. J.	Leeuwarden.
Gonnet, G. J.	Haarlem.
Gorkum, G. C. van	Sneek.
Gorter, Mr. W.	Dordrecht.
Goslings, D.	Delft.
Gratama, G.	Leeuwarden.
Gratama, Mr. S.	Assen.
Gratama, T.	Leeuwarden.
Grave, Mr. E. de	Wommels.
Greebe, Mr. A.	Leeuwarden.
Greve, Mr. I. de	Zwolle.
Griethuijsen Antz., H. van	Oosterwolde (Geld.)
Grijp, Dr. P. J. van der	Leeuwarden.

Grovestins, J. E. N. baron Sir-	's Gravenhage.
tema van	
Gunning, E. B.	Oosthem.
Haagsma, S.	Bozum.
Haan, B. L. C. de	Leeuwarden.
Haar, D. ter	Warga.
Haer, Mr. O. J. van der	Arnhem.
Haersolte, Mr. C. W. A. baron van	Arnhem.
Halberstadt, Dr. A.	Leeuwarden.
Hania, Dr. J. P.	Oosterbierum.
Hannema, Mr. S.	's Gravenhage.
Hannema, S.	Harlingen.
Hansma, E.	Warga.
Harinxma thoe Slooten, A. bar. v.	Leiden.
Harinxma thoe Slooten, Mr. B. Ph.	
baron van	Leeuwarden.
Harinxma thoe Slooten, Mr. C. L.	
baron van	"
Harinxma thoe Slooten, Mr. D. J. A.	
baron van	"
Harinxma thoe Slooten, Mr. J. S.	
baron van	"
Harinxma thoe Slooten, Mr. M. P.	
D. baron van	Olterterp.
Harinxma thoe Slooten, Mr. P. A.	
V. baron van	Leeuwarden.
Harinxma thoe Slooten, Mr. R. bar. v.	Beetsterzwaag.
Harmens, D.	Leeuwarden.
Harmens Cz., W.	Harlingen.
Hasselt, Mr. L. van	Zwolle.
Haverschmidt, N. Th.	Leeuwarden.
Heeckeren, D. J. W. baron van	Ternaard.

Heeckeren van Wassenaer, R. F.	
baron van	Dieren.
Heemskerk, Mr. Th.	Amsterdam.
Heemstra, G. J. A. A. baron van	's Gravenhage.
Heemstra, H. L. baron van	Hannover.
Heep, K. Sipkes	Marrum.
Heesen, G. W.	Leeuwarden.
Heeres, Mr. J. E.	's Gravenhage.
Heeringa, Dr. K.	Schiedam.
Heide, C. van der	Leeuwarden.
Hellema, W.	Dantumawoude.
Heloma, Mr. M. M. van	Heerenveen.
Hem, M. S. van der	Huizum.
Henket, H. M.	Leeuwarden.
Hepkema, J.	”
Heringa, E.	Bergum.
Heslinga, H. van Eyk van	Oostermeer.
Hettema, Dr. F. Buitenrust	Zwolle.
Hingst, S.	Scheveningen.
Honig Jz., J.	Balk.
Hogenhuis, A.	Tzummarum.
Hooff, A. van	Middelburg.
Hoop, P. J. de	Veendam.
Hornstra, J.	Friens.
Horst Hz., H. ter	Leeuwarden.
Houtsma, Dr. E. O.	”
Houtsma, Dr. M. Th.	Utrecht.
Houwink Gz., J.	Sneek.
Hoven, H.	Leeuwarden.
Huber, H. W.	”
Huber, L. J.	Groningen.
Huber, Mr. U. H.	's Gravenhage.

Huizinga, S. P.	Leeuwarden.
Hijkema, S. H.	"
Itersen, J. E. van	Oenkerk.
Jamin, J. G. de Groot	Amsterdam.
Jong, W. de	Hallum.
Jong, D. Fontein de	Murmerwoude
Jonge, P. Fabrij de	Leeuwarden.
Jonkers, Mr. W. H.	Gorredijk.
Joosten, A. J.	Leeuwarden.
Jungius, E. C.	"
Kanter, Mr. H. Ph. de	Haarlem.
Kappers, Dr. J. Ariëns	Leeuwarden.
Kempenaer, Jhr. Mr. D. W. van Andringa de	Zutfen.
Kempenaer, Jhr. W. v. Andringa de	Groningen.
Kielstra, T.	Middelburg.
Kingma, A. E.	Rinsumageest.
Kingma Kz., H.	Makkum.
Kingma, IJ. L.	Jellum.
Klaasesz, Js.	Hoorn.
Kleffens, Mr. A. H. van	Harlingen.
Kleffens, Mr. L. W. van	Veenwouden.
Klein, R.	Hardegarijp.
Klinkenberg, A.	Sijbrandaburen.
Klinkenberg, W. F. K.	Leeuwarden.
Kloosterman, J. K.	Twijzel.
Knappert, Dr. L.	Assen.
Kollewijn, M. J.	Leeuwarden.
Koning, Mr. J.	Heerenveen.
Koning, Willem	Tzummarum.
Konter, T.	Leeuwarden.
Korf, G. A.	Heerenveen.

Korf, H. de Jong	Heerenveen.
Korf, K. A.	Nijehaske.
Kramer, H. H.	Leeuwarden.
Kramer, J. P. Land	Dokkum.
Kramers, J. W.	Leeuwarden.
Krämer, Dr. F. J. L.	Utrecht.
Kremer, H.	Bergum.
Kuiper, Dr. E. T.	Leeuwarden.
Kuipers, C. A.	"
Kuipers, E. W.	Hantumhuizen.
Kuipers, H.	Haarlem.
Kuipers, J.	Buitenpost.
Kuipers, Mr. J. J.	Utrecht.
Kijmmell, Mr. J. W.	"
Kijmmell, Mr. P. D.	Leeuwarden.
Ladenius, Mr. H. J.	Vianen.
Land, A. A.	Franeker.
Leeuwen, Mr. J. van	Leeuwarden.
Lemei, W.	"
Ley, L. A. E. van der	Middelburg.
Lieftinck J.Wz., F.	Haarlem.
Liezenberg, J. L.	Schiedam.
Limburg Stirum, C. W. graaf van	Arnhem.
Loeff, Dr. C.	Leeuwarden.
Loon, Mr. J. van	"
Loosjes, A.	Amsterdam.
Lorié, Dr. J.	Utrecht.
Losgert, M. A. J.	Leeuwarden.
Lucardie, A. J. E.	"
Luiking, H.	Lemmer.
Lyeklama à Nijeholt, Jhr. A.	Wiesbaden.
Lyeklama à Nijeholt, B. J.	Leiden.

Lycklama à Nijeholt, P.	Zwolle.
Lijnden, R. baron van	Beetsterzwaag.
Maas, M. H.	Makkum.
Martin, A.	Amsterdam.
	(Oldebarneveldskade 17).
Meer, W. van der	Langweer.
Meindersma, Dr. S.	Leeuwarden.
Meinesz, J. T.	"
Meinesz, M.	Harich.
Meijer, A.	Leeuwarden.
Menalda, Mr. A.	"
Menalda, Mr. C. B.	"
Menalda, H.	"
Mesdag, J. van	"
Mesdag, J.	"
Messcher Mackay, P.	Hilversum.
Meulen, J. H. van der	Drachten.
Meulen, M. E. van der	Bolsward.
Meulen, R. van der	Rotterdam.
Meulen, S. L. van der	Leeuwarden.
Meulen, Dr. W. W. van der	's Gravenhage.
Meurs, Mr. P. A. N. S. van	"
Miedema, A.	Sneek.
Miedema, Mr. A. S.	"
Mulder, J.	Franeker.
Mulder, Dr. J.	Koog a/d Zaan.
Mulier T.Jz., W.	Haarlem.
Munster, W. C. van	Leeuwarden.
Mulier, Mr. J. Haitzma	's Gravenhage.
Naersen, L. U. Rengers van	"
Nes van Meerkerk, Mr. N. H. van	Leeuwarden.
Nijland, H.	Dordrecht.

Nolot, M. J.	Leeuwarden.
Numan, Mr. O. W. Star	's Gravenhage.
Onnekes, A. J.	Winkel.
Oosterbaan, E. J.	Drachten.
Oosterhoff, W. J.	Leeuwarden.
Oosting, J. Bieruma	"
Oosting, Mr. J. Bieruma	"
Oppedijk, H.	Hommerts.
Ort, J. A.	Deventer.
Ottema, A.	Leeuwarden.
Ottema, Th.	"
Overman, L.	's Gravenhage.
Paehlig, Mr. C. C.	Sneek.
Paisières, M. G. Just de la	Leeuwarden.
Pallandt van Waardenburg en Neerij-	
nen, W. C. baron van	Neerijnen.
Paré, G. J.	Leeuwarden.
Peereboom, Mr. P.	Bolsward.
Pelincq Stratingh, Mr. J.	Bergum.
Pik, W.	Leeuwarden.
Plantenga, T. B.	"
Politiek, J.	Oudwoude.
Poppes, P. C.	Balk.
Poppes, Mr. P. S.	"
Popta, G. A. van	Utrecht.
Postma, Titus	Leeuwarden.
Potma, Mr. A.	Winschoten.
Prakken, Mr. C. J.	Leeuwarden.
Prins, E. Willinge	Amsterdam.
Prins, Dr. A. Winkler	Lisse.
Pruis, J.	Leeuwarden.
Reidsma, M. H.	Sneek.

Reijnders , S.	Leeuwarden.
Reijnders , Th.	”
Reitsma , D. G.	Oostermeer.
Rengers , B. E. S. van Welderen bar.	Langweer.
Rengers , J. F. van Welderen baron	Leeuwarden.
Rengers , S. G. van Welderen baron	Wageningen.
Rengers , Th. M. van Welderen baron	Leeuwarden.
Rengers , Mr. W. B. R. van Wel- deren baron	's Gravenhage.
Rengers , W. C. G. v. Welderen bar.	”
Rengers , Mr. W. J. v. Welderen bar.	Leeuwarden.
Riemsdijk , Jhr. Mr. Th. van	's Gravenhage.
Rieu , Dr. W. N. du	Leiden.
Rinkes , J. J.	Joure.
Rodenburgh , C. de Jong van	Haarlem.
Roelants , Mr. J. M. A.	Leeuwarden.
Röell , Jhr. Mr. J.	's Gravenhage.
Römer , Mr. C. A.	Leeuwarden.
Römer , Dr. J. A.	”
Rommerts , O.	”
Ronde , J. C. W. de	”
Ruitinga , Dr. D	Kollum.
Ruitinga , W.	”
Rutgers , Dr. F. L.	Amsterdam.
Rhijn , Dr. C. H. van	Groningen.
Sasse Az. , Dr. J.	Zaandam.
Schaaff , J. H. L. van der	Amsterdam (Baamgracht 5).
Schaaff , F.	Tjerkwerd.
Schaafsma , Mr. E.	Bergum.
Schaafsma , H. R.	Leeuwarden.
Scheer , J. van der	”
Scheltinga , Mr. H. W. de Blocq van	Oranjewoud.

Schepers , Dr. J. A.	Grouw.
Schilthuis , G.	Leeuwarden.
Schmidt Schaaff , P.	Stiens.
Scholten , Mr. P. J. J.	Leeuwarden.
Sehreuder , Dr. J. C.	”
Schröder , J. H.	”
Schuling , K. A.	Veenwouden.
Schulman , J.	Amersfoort.
Schwartzenberg en Hohenlandsberg , U. baron thoe 's Gravenhage (Heerengracht no. 20).	
Schijfsma , E. W.	Kampen.
Servatius , Mr. B. W. N.	Leeuwarden.
Setten , F. H. van	Wirdum.
Sickenga , Mr. J.	Wolvega.
Sickenga , N.	”
Sierevelt , H. J.	Leeuwarden.
Sillem , Mr. J. A.	Amsterdam.
Sjerps , A. B.	Leeuwarden.
Sleeswijk , S.	Wolvega.
Sleeswijk , F. O.	Lemmer.
Sloten P. J. D. van	Terband.
Sloten , H. B. van	Leeuwarden.
Sloterdijk , Mr. J. L. van	”
Sloterdijk , Mr. W. A. van	”
Sloterdijk , Mr. J. L. van	”
Sloterdijk , Mr. L. R. van	”
Slothouwer , Dr. G. M.	Rotterdam.
Sluis , W. A. van der	Appelscha.
Sluyterman , Dr. L. A. Æ.	Workum.
Smeding , A. J.	Roordahuizum.
Smids , H. P.	Hardegarijp.
Smilda , J.	Akkrum.

Sminia , Jhr. A. J. van	Oudkerk.
Sminia , Jhr. W. van	Leiden.
Snouck Hurgronje , Mr. W. J.	's Gravenhage.
Sonnega , A. J.	Leeuwarden.
Sonnega , H. W.	"
Speelman , Jhr. H. M.	Haarlem.
Speelman , Jhr. J. M. Wobma	Leeuwarden.
Sprenger , W.	"
Sprenger , G.	"
Stam , T. A.	Sneek.
Staveren , Dr. M. van	Leeuwarden.
Stekhoven , Dr. J. Schuurmans	Spannum.
Stephanik , Joh. W.	Amsterdam (Heerengracht 231).
Stoett , Dr. F. A.	Amsterdam.
Stoop , Mr. J. A.	Leeuwarden.
Storm van 's Gravesande , Jhr. J. J. J.	Arnhem.
Suchtelen van de Haere , Jhr. Mr. G. v.	's Gravenhage.
Suringar , Hugo	Leeuwarden.
Suringar , Dr. L. J.	Amsterdam.
Swart , I. de	Leeuwarden.
Swinderen , Jhr. Mr. J. H. F. K. van	Rijs , bij Balk.
Swinderen , Jhr. Mr. P. J. van	Assen.
Sijbenga , A.	Metslawier.
Sijtzama , Mr. J. G. W. H. baron van	Zutfen.
Sijtzama , M. P. D. baron van	Utrecht.
Steenbergen , A.	Hoogeveen.
Taconis , S. A. B.	Leeuwarden.
Tadema , A. P.	Helder.
Tadema , Mr. J. G.	Oosterwolde.
Tadema , P.	Franeker.
Tekstra , H.	Leeuwarden.
Telting , Mr. A.	's Gravenhage.

Telting , Mr. J. W.	Zwolle.
Theunisse , J.	Leeuwarden.
Timmers Verhoeven , P. F.	"
Tjebbes , Mr. J.	"
Tjebbes , K.	Workum.
Toorn , A. A. J. H. van der	Franeker.
Tour v. Bellinchave, Mr. W. M. bar. du	's Gravenhage.
Trip , Mr. H.	Brussel (Avenue d' Audrichem 17).
Troelstra , J.	Leeuwarden.
Troelstra , M. P.	Schiedam.
Tromp , A. H.	Woudsend.
Tromp , Dr. J. C.	Balk.
Tromp , M. H.	Woudsend.
Tromp , W. A.	"
Tromp , Mr. J. M. van Hettinga	Leeuwarden.
Tromp , K. K.	Woudsend.
Tromp , Mr. T. S.	Heerenveen.
Tromp , Mr. T. van Hettinga	Leeuwarden.
Tuinhout , F. Fontein	's Gravenhage.
Veen , Mr. D. van der	Leeuwarden.
Veen , Dr. S. D. van	Groningen.
Vegelin van Claerbergen , Jhr. Ph.	Wassenaar.
Vegelin van Claerbergen , Jhr. A. J.	Joure.
Vegter , J.	"
Velstra , K.	Mantgum.
Velstra , Tj.	Leeuwarden.
Velzen , Dr. S. K. Thoden van	Warnsveld.
Vening Meinesz , Mr. S. A.	Amsterdam.
Vermaes , S. J.	Leeuwarden.
Vermeer Az. , J.	Zwolle
Vermeer , Mr. L. D. W. Losecaat	Leeuwarden.
Verschuur , Mr. H. D. van Ketwich	"

Verwer, Mr. Julius	Leeuwarden.
Vissser, C. W. C. T.	Arum.
Visser, R. J.	Workum.
Visser, W.	Koudum.
Vles, M. J.	Leeuwarden.
Vogel, C. J. de	"
Vonk, P.	"
Vos van Steenwijk, Mr. J. W. J. baron de	's Gravenhage.
Vrendenberg, H.	Franeker.
Vriend, H.	Leeuwarden.
Vries, B. J. de	Wanswerd (bij de Streek).
Vries, Dr. J. de	Franeker.
Vries, L. W. de	Minnertsga.
Vries, A. Draisma de	Achlum.
Vriese, Mr. C. W. de	Leeuwarden.
Waalkes, G. H. van Borssum	's Gravenhage (Van Merlestr. 79).
Wagenaar, G. H.	Leeuwarden.
Wagenaar, Dr. L. H.	Arnhem.
Wageningen, Mr. H. J. S. M. van	"
Wageningen, H. L. van	Jelsum.
Wageningen thoe Dekama, J. H. J. v.	"
Wal, L. van der	Leeuwarden.
Wartena, S.	Akkrum.
Wassenaar, A.	Haren.
Wassenaar, K. A.	Huizum.
Wassenaar, H. M. Laurman	Wommels.
Wassenbergh, F.	Makkum.
Weide, J. D. van der	Leeuwarden.
Welschen, N.	"
Wendt, Mr. H. M. de	"

Wenning, H.	Leeuwarden.
Wentholt, Mr. L. R.	Weidum.
Werf, T. van der	Roordahuizum.
Westenberg, Mr. H. Th.	Leeuwarden.
Wester, J. G.	"
Wicheren, J. J. G. van	"
Wicheren, J. J. G. van	Bergen op Zoom.
Wierdsma, Mr. C. Wichers	Leeuwarden.
Wierdsma, D. Wichers	"
Wierdsma, P. Wichers	Huizum.
Wierdsma, Mr. W. W. Wichers	Franeker.
Wigersma, H.	Leeuwarden.
Wigersma, S.	"
winkel, Dr. J. te	Amsterdam.
Winkler, A. J.	Haarlem.
With, Mr. J. Minnema de	Leeuwarden.
Witt, G. N. Dudok de	Breukelen.
Witteveen, Mr. F.	Ternaard.
Witteveen, Mr. J.	Kollum.
Witteveen, J. N.	Leeuwarden.
Wolff, Mr. I.	"
Woltman, D.	Heerenveen.
Wouda, N.	Sneek.
Wubben, C. P. Ebbinge	Hoogeveen.
Wijbrandi, G. Tigler	Veenwouden.
Wijbrandi, J. Tigler	Utrecht.
Wijers, Mr. J. A.	Heerenveen.
Ynzonides, G.	Buitenpost.
Ypeij, F.	Amersfoort.
Zaaijer Az., Dr. J.	Rotterdam.
Zondervan, P.	Leeuwarden.

Donatrices:

Albarda, D.	Leeuwarden.
Andreae, M. Beucker	"
Bierma, A.	Aalsum.
Buma, wed. Mr. B. J., geb. A. A. S.	
Wijkerheld Bisdom	's Gravenhage.
Buma, wed. Mr. B. Hopperus, geb.	
Jkv. van Eijsinga	Leeuwarden.
Eijsinga, Jkv. A. A. van	"
Eijsinga, Jkv. C. van	"
Eijsinga, Jkv. Cl. van	"
Eijsinga, Jkv. Q. van	"
Eijsinga, Mevr. T. A. V. van, geb.	
baronesse Rengers	"
Gevaerts, Jkv. A. A. G.	"
Gevaerts, Jkv. W. C.	"
Harinxma, baronesse A. C. E. W. van,	
geb. Collot d' Escury	"
Kutsch, wed. Mr. W. W., geb. A.	
de Haan	"
Lycklama à Nijeholt, Jkv. E. R. R.	Beetsterzwaag.
Miedema, wed. J. R., geb. Steenbergh	Leeuwarden.
Rengers, baronesse C. P. v. Welderen,	
geb. Looxma	"
Rengers, Jkv. Q. J. van Welderen	"
Roelants, M. M. E.	"
Sprenger, R.	"
Tour van Bellinchave, baronesse C. du	"
Vos van Steenwijk, baronesse C. J. de	's Gravenhage.

LIJST VAN VOORWERPEN

AAN HET

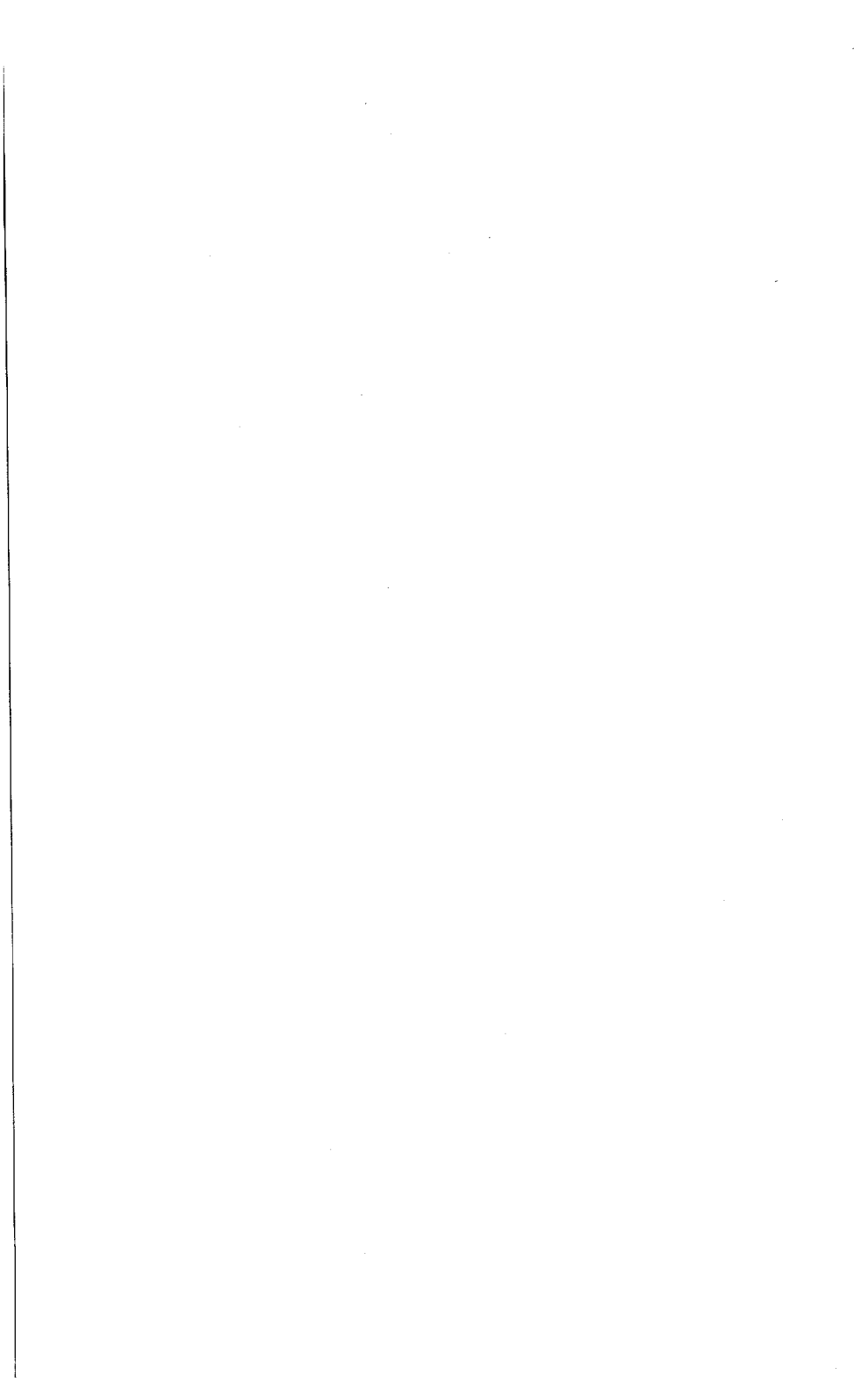
FRIESCH GENOOTSCHAP

van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde

G E S C H O N K E N ,

in bruikleen gegeven, of aangekocht.

1894—1895.

AANWINSTEN VAN HET MUSEUM.

I. Praehistorische verzameling.

A. GESCHENKEN.

1. Van den Heer Mr. **A. J. Andreae**, te Kollum.
Romeinsch bronzen beeldje, Mercurius, de handen afgebroken.
Gevonden bij het afgraven van een terp te **Holwerd**.
2. Van den Heer **D. ter Haar**, te Warga.
Fragment van een beenen haarkam met één rij tanden, het handvat sel met lijnen en kruislijnen versierd. Lang 9 c.M.
Gevonden in de terp »Mellinga» te **Finkum**.
3. Van den Heer Mr. **U. H. Huber**, te 's Hage.
Regelmatig bewerkt smeltkroesje. Hoog 6 c.M.
Potje van geel-grijs gebakken aarde, met platten bodem en schuins oplopenden wand. Hoog 3.5 c.M. Middellijn 5 c.M.
Fleschvormig potje van geelachtig gebakken aarde, met breeden platten bodem en zeer nauwe opening. Hoog 5 c.M. Middellijn 5.5 c.M.
Oor van een pot of casserol van donkergrijs gebakken aarde.
Bal van wit-grijs gebakken aarde. Middellijn 6.8 c.M.
Dergelijke van grijs gebakken aarde. Middellijn 3.4 c.M.
Spinklosje van donkergrijs gebakken aarde. Middellijn 3.5 c.M.
Dergelijk van lichtgrijs gebakken aarde. Middellijn 2.9 c.M.
Beenen schijfe, in het midden is een gat geoord, het boven- en zijvlak met lijnen versierd. Middellijn 3.7 c.M.
Langwerpige beenen dobbelsteen, de één en zes ontbreken. Lang 2.5 c.M.
Been van een dier, overlans uitgehold, met lijnen en kruislijnen versierd; vermoedelijk heft van een mes of dolk. Lang 12 c.M.
Been van een dier, glad gemaakt en overlans uitgehold. Lang 16.5 c.M.
Been van een dier, het eene einde puntig afgesneden en overlans

doorboord, vermoedelijk gebruikt om netten te breiden. Lang 13.2 c.M.

Beenen haarnaald. Lang 9.8 c.M.

Dergelijke, met inkervingen versierd. Lang 9.2 c.M.

Fragment van een beenen kam.

Afgezaagde spits van het gewei van een dier. Lang 11.2 c.M.

Deze voorwerpen zijn in Friesland gevonden, doch de juiste plaats van vinding is onbekend.

4. Van den Heer **J. Klaasesz**, te **Hoorn**.

Twee stukken been van een walvisch; gevonden in een terp te **Holwerd**.

5. Van den Heer **G. A. Korf**, te **Heerenveen**.

Fragment van een met ijzer beslagen houten schop, zeer defect; gevonden in het veen onder **Hoorsterzwaag**.

6. Van Heeren **Directeuren der Algemeene Friesche Levensverzekering-Maatschappij** te **Leeuwarden**.

Pot van zwart en grijs gebakken aarde, met voet, wijden buik, nauwere opening, omgebogen rand en één oor. Hoog 23 c.M. Middellijn 21.5 c.M.

Beenen kam met één rij tanden, het handvatset met lijnen en kruislijnen versierd. Lang 12.8 c.M.

Gevonden bij het graven van de fundamenteën voor een huis op den hoek van de Huygenstraat en Speelmanstraat (terp Camminghahorn).

7. Van wijlen Dr. **A. Meursinge Hz.**, te **Leeuwarden**.

Zeer fraai bewerkte steenen bijl of beitel.

In Friesland gevonden, de juiste plaats van vinding is echter niet bekend.

8. Van den Heer **Mr. W. J. van Weideren baron Rengers**, te **Leeuwarden**.

Gedeelte van een hertshoorn, waarin een groot gat is geboord. Lang 11.5 c.M.

Groote platte kraal van geel-grijs gebakken aarde. Middellijn 5.5 c.M.

Dergelijke van grijs gebakken aarde. Middellijn 4 c.M.

Beenen schijffe, in het midden is een gat geboord; het bovenvlak met cirkeltjes versierd. Middellijn 4.7 c.M.

Dergelijk schijffe, echter zonder versiering. Middellijn 3.7 c.M.

Fragment van een beenen kam.

Kraal van barnsteen. Middellijn 1.5 c.M.

Gevonden bij het afgraven van den terp »Bilgaard" onder **Leeuwarden**.

9. Van den Heer **A. A. J. H. van der Toorn**, te Franeker. Houten voorwerp in den vorm van een schop, vermoedelijk als zoodanig of als pagaai (om te roeien) gebruikt. Lang 84 c.M.

Gevonden bij het afgraven van de terp te **Wetzens**.

10. Van den Heer **E. Westra Gz.**, te Hardegarijp. Platte rinkelbel van lichtgeel en grijs gebakken aarde. Middellijn 7.5 c.M.

Gevonden in het veen onder **Hardegarijp**.

11. Van den Heer **T. IJtsma**, te Leeuwarden.

Tweepuntig stuk hertshoorn, in het ondereinde is een groot gat geboord om een steel in te steken, vermoedelijk als hark of hoorrijf gebruikt. Lang 19.5 c.M.

Tand van een wild varken.

Ondereinde van een zeer groote hertshoorn. Lang 25 c.M.

Beenen naald. Lang 11.2 c.M.

Gevonden in de terp »Mellinga" te **Finkum**.

B. AANGEKOCHT.

1. Groote bolvormige pot van grijs en zwart gebakken aarde, met wijde opening en omgebogen rand. Hoog 28 c.M. Middellijn 28 c.M.

Gevonden bij het afgraven van eene terp te **Deinum**.

2. Voorwerp van roodachtig gebakken aarde in den vorm van een zwaard van een schip, in het bovengedeelte is een gat geboord; vermoedelijk als vischnetverzwaring gebruikt. Lang 11 c.M.

Houten pen, in het eene einde is een gat geboord. Lang 8 c.M.

Spinklosje van grijs gebakken aarde. Middellijn 4 c.M.

Dergelijk. Middellijn 3.5 c.M.

Been van een dier, aan beide einden is een gat geboord, de eene zijde zeer glad gemaakt; vermoedelijk onder een slede gebruikt. Lang 24.5 c.M.

IJzeren lanspunt. Lang 32 c.M.

Been van een dier, de eene zijde glad gemaakt. Lang 20.5 c.M.

Spits van een hertshoorn, in het ondereinde is een gat geboord. Lang 21.5 c.M.

Dergelijke, het bovineinde afgezaagd. Lang 14 c.M.

Tweepuntig afgezaagde hoorn van een dier, van een der punten het bovineinde ook afgezaagd. Lang 11 c.M.

Beenen haarnaald. Lang 12 c.M.

Helft van een beenen naald. Lang 6.4 c.M.

Deze voorwerpen zijn gevonden bij het afgraven van de terp »Mellinga" te **Finkum**.

3. Schijfvormig gewicht van licht- en donkergrijs gebakken aarde, in het midden is een groot gat geboord. Middellijn 10 c.M.

Kubusvormige steen van graniet, aan twee over elkander liggende zijden bijna tot op het midden uitgehold. Lengte der zijden 5 c.M.

Platte kraal van lichtgrijs gebakken aarde. Middellijn 4 c.M.

Kraal van lichtgrijs gebakken aarde, met lijnen versierd. Middellijn 4 c.M.

Afgezaagde spits van een hertshoorn, glad gemaakt. Lang 13.5 c.M.

Dergelijke, de punt afgebroken en afgesneden. Lang 9.5 c.M.

Dergelijke, de punt afgebroken. Lang 5 c.M.

Kraal van blauw en rood glas. Lang 1.8 c.M.

Rose steenen kraal, met witte en blauwe strepen versierd. Middellijn 1.1 c.M.

Acht en negentig balletjes van lichtgrijs gebakken aarde, in den vorm van eieren; vermoedelijk als »koaien" gebezigd. Gevonden in een pot, welke echter is gebroken.

Afgesneden stuk hertshoorn, bij het ondereinde is een inkeeping gemaakt, in welke benedenwaarts een gat is geboord. Lang 14.5 c.M.

Deze voorwerpen zijn gevonden bij het afgraven van de terp »Genezareth" te **Hallum**.

4. Kegelvormig gewicht van geel-grijs gebakken aarde, in het bovineinde is een gat geboord. Loodlijn 9 c.M.

Schijfvormig gewicht van grijs gebakken aarde, in het midden is een groot gat geboord. Middellijn 8 c.M.

Dergelijk, doch platter. Middellijn 6.2 c.M.

Kraal van donkergrijs gebakken aarde. Middellijn 4 c.M.

Dergelijke. Middellijn 3.5 c.M.

Dergelijke, doch platter. Middellijn 4.4 c.M.

Dergelijke van lichtgeel gebakken aarde. Middellijn 3.5 c.M.

Geribde kraal van grijs gebakken aarde. Middellijn 1.5 c.M.

Spinklosje van lichtgeel gebakken aarde. Middellijn 4 c.M.

Potje van grijs en rood gebakken aarde, met schuinsoplopenden wand. Hoog 4.2 c.M. Middellijn 5 c.M.

Pyramidvormig voorwerp van lichtgeel gebakken aarde, de zijvlakken met inpuntingen versierd. Hoog 8.5 c.M.

Deksel van een potje van lichtgeel gebakken aarde. Middellijn 8.5 c.M.

Afgebroken spits van een hertshoorn, in het midden afgesneden. Lang 15 c.M.

Dergelijke, aan het dikke einde eenigszins uitgehold. Lang 15 c.M.

Stuk been van een dier, aan alle zijden besneden. Lang 6.9 c.M.

Been van een dier, aan eene zijde van inkervingen voorzien. Lang 13 c.M.

Been van een dier, aan beide einden is een gat geboord; vermoedelijk voor een slede gebruikt. Lang 21.5 c.M.

Beentje van een dier, het eene einde aangepunt, in het andere einde is een gaatje geboord, als naald gebruikt. Lang 8.8 c.M.

Dergelijk. Lang 8 c.M.

Helft van een beenen ring. Middellijn 3 c.M.

Balletje van grijs gebakken aarde. Middellijn 2 c.M.

Platte kraal van grijs gebakken aarde. Middellijn 1.5 c.M.

Kraal van wit gebakken aarde, met gekleurde strepen versierd. Middellijn 1.4 c.M.

Bronzen pen met grooten platten knop, waarin een gaatje. Lang 9.8 c.M.

Helft van een bronzen fibula.

Deze voorwerpen zijn gevonden bij het afgraven van verschillende terpen onder **Hallum**.

5. Afgezaagde spits van een hertshoorn. Lang 12 c.M.

Beentje van een dier, scherp bijgepunt. Lang 10 c.M.

Dergelijk. Lang 10 c.M.

Houten pennetje, zeer scherp aangepunt. Lang 9.9 c.M.

Spinklosje van zwart gebakken aarde. Middellijn 3.5 c.M.

Zwarte kraal met bruin geëmailleerd. Middellijn 1.3 c.M.

Kraal van lichtgroen glas. Middellijn 1 c.M.

Deze voorwerpen zijn gevonden bij het afgraven van een terp te **Hitzum**.

6. Wetsteen. Lang 16 c.M.

Helft van een runderknokkel, in het midden is een gat geboord, vermoedelijk als knoop gebezigd. Middellijn 4 c.M.

Plat beenen speelschijfje, in het midden is een gat geboord, het bovenvlak met cirkeltjes versierd. Middellijn 3 c.M.

Ringvormig schijfje van wit gebakken aarde, in het midden is een groot gat geboord. Middellijn 3.8 c.M.

Schijfje van rood-grijs gebakken aarde, uit een potscherf vervaardigd. Middellijn 3.8 c.M.

Deze voorwerpen zijn gevonden bij het afgraven van een terp onder **Jelsum**.

7. Potje van donkergrijs gebakken aarde, op drie kleine pooltjes, met wijden buik en nauwe opening. Hoog 7.5 c.M. Middellijn 7.5 c.M.

Eivormig voorwerp van grijs en zwart gebakken aarde, van binnen hol, waarin zich vier kleine balletjes bevinden; rinkelbel. Lang 6 c.M.

Deze voorwerpen zijn gevonden bij het afgraven van een terp te **Leksum**.

8. Houten haarnaald. Lang 16.5 c.M.

Beentje van een dier, het eene einde aangepunt, in het andere einde is een gaatje geboord, als naald gebruikt. Lang 11 c.M.

Kraal van donkergrijs gebakken aarde, in het bolle vlak zijn vier gaten geboord. Middellijn 3 c.M.

Cylindervormige kraal van lichtgrijs gebakken aarde. Middellijn 2.3 c.M.

Plat schijfje van bruin-grijs gebakken aarde. Middellijn 2.6 c.M.

Bronzen fibula, defect.

Plat bakje van licht- en donkergrijs gebakken aarde, met platten, onregelmatig wijd uitlopenden bodem, rechtopstaanden wand en een oor, in den bodem bevindt zich een gat. Hoog 6 c.M. Middellijn 18 c.M.

Potje van zwart en bruin gebakken aarde, met platten bodem, wijden buik, wijde opening en omgebogen rand. Hoog 8 c.M. Middellijn 10.5 c.M.

Potje van geel-grijs gebakken aarde, met platten bodem, wijden buik, wijde opening, eenigszins omgebogen rand en een oor; het oor afgebroken. Hoog 8 c.M. Middellijn 9.5 c.M.

Beenen opsteekkam. Lang 13.3 c.M.

Kraal van bruin-grijs gebakken aarde. Middellijn 3.5 c.M.

IJzeren lanspunt. Lang 24 c.M.

Deze voorwerpen zijn gevonden in de terp »Wammert» te **Oosterlittens**.

9. Twee bij elkander behorende molensteenen. Middellijn van de eene 37 c.M., van de andere 35 c.M.

Gevonden bij het afgraven van een terp te **Spannum**.

10. Gedeelte van een deksel van een groote pot van grijs gebakken aarde, met vierkanten knop, waarop een kruis, het deksel op de bovenkant met zeer regelmatige cirkels, de onderkant met verschillende figuren versierd. Middellijn 18 c.M.

Been van een dier, de eene zijde glad gemaakt. Lang 20.5 c.M.

Dergelijk, waarin twee gaten zijn geboord. Lang 20 c.M.

Been van een dier, glad gemaakt. Lang 11 c.M.

Dergelijk. Lang 8.5 c.M.

Beenen heft van een mes of dolk, fraai bewerkt, eenigszins defect. Lang 12.5 c.M.

Deze voorwerpen zijn gevonden bij het afgraven van een terp te **Teerns**.

11. Bolvormig potje van grijs en zwart gebakken aarde, met wijde opening en eenigszins omgebogen rand. Hoog 8.5 c.M. Middellijn 10.5 c.M.

Gevonden in het veen onder **Terwispel**.

12. Gedeelte van een schedel van een paard.

Gevonden bij het afgraven van een terp te **Wansverd**.

13. Fraai bewerkte beenen haarkam met één rij tanden; het handvat is met lijnen versierd. Lang 17.5 c.M.

Potje van donkergrijs en zwart gebakken aarde, met platten bodem, wijden buik, wijde opening en omgebogen rand; om den buik bevindt zich een rand van vingerindrucksels. Hoog 10.5 c.M. Middellijn 11 c.M.

Potje van roodgrijs gebakken aarde, met kleinen platten bodem, wijden buik, wijde opening en eenigszins omgebogen rand. Hoog 5 c.M. Middellijn 6 c.M.

Schijfvormig gewicht van lichtgrijs en roodachtig gebakken aarde, in het midden is een gat geboord; vermoedelijk als vischnetverzwaring gebruikt. Middellijn 12 c.M.

Dergelijk van grijs gebakken aarde. Middellijn 10 c.M.

Been van een dier, aan beide einden ter weërszijden ingecept en in de inkeeping doorboord. Lang 17.5 c.M.

Been van een dier, het eene einde lanspuntvormig toegespitst, in het andere einde is een gaatje geboord; vermoedelijk als rijg- of breipen gebruikt. Lang 18 c.M.

Houten voorwerp, in het eene einde is een gaatje geboord, het andere einde half cirkelvormig uitgehold. Lang 14.5 c.M.

Beenen naald. Lang 9.5 c.M.

Schijfvormig gewicht van grijs gebakken aarde, in het midden is een gat geboord. Middellijn 11 c.M.

Dergelijk, van lichtgeel gebakken aarde. Middellijn 8.5 c.M.

Cylindervormig steenen schijfje, in het midden is een gat geboord. Middellijn 4 c.M.

Plat schijfje van glas (?), de eene zijde eenigszins bol, waarop twee zwarte stippen. Middellijn 2 c.M.

Geele kraal. Middellijn 0.5 c.M.

Bronzen pen, gebroken. Lang 13.8 c.M.

Fragment van een beenen kam met een rij tanden, het handvat met lijnen en cirkeltjes versierd. Lang 12.5 c.M.

Been van een dier, glad gemaakt en aan het eene einde eenigszins bijgesneden. Lang 23 c.M.

Houten haarnaald. Lang 11.5 c.M.

Eenigszins besneden been van een dier. Lang 12.7 c.M.

Heft van een mesje of ander dergelijk voorwerp, van binnen bevindt zich een ijzeren pen. Lang 8 c.M.

Plat, aan weërskanten afgezaagd stuk hertshoorn, aan de zijden afgesneden. Middellijn 5 c.M.

Been van een dier, aan beide einden overdwars doorboord en aan eene zijde glad gemaakt, vermoedelijk als schaats gebezigd. Lang 27.5 c.M.

Dergelijk. Lang 31 c.M.

Dergelijk. Lang 19 c.M.

Houten voorwerp, aan het ondereinde eivormig besneden, het overige gedeelte in den vorm van een steel, in het plat uitlopende bovineinde waarvan een gat is geboord. Lang 23.3 c.M.

Gedeelte van een runderknokkel, in het midden is een gat geboord, vermoedelijk als knoop gebezigd. Middellijn 4.5 c.M.

Dergelijk. Middellijn 4.8 c.M.

Beenen schijfje, in het midden is een gat geboord. Middellijn 4 c.M.

Dergelijk, meer cilindervormig. Middellijn 4 c.M.

Dergelijk. Middellijn 3.5 c.M.

Beenen schijfje, in het midden is een gat geboord, het boven- en zijvlak met lijnen versierd. Middellijn 4.3 c.M.

Fragment van een beenen haarkam met één rij tanden. Lang 8.5 c.M.

Vier beenen haarnaalden. Lang 10, 10, 9 en 7 c.M.

Beentje van een dier, het eene einde scherp aangepunt, in het andere, breed uitlopende, einde is een gat geboord, als naald gebruikt. Lang 10.9 c.M.

Vier dergelijke. Lang 11, 8.7, 8.2 en 5.9 c.M.

Dergelijk, zeer fijn bewerkt. Lang 7.2 c.M.

Beentje van een dier, glad gemaakt en aan het ondereinde puntig bijgesneden. Lang 15 c.M.

Staaformig beentje, glad gemaakt, aan beide einden bevinden zich drie inkervingen. Lang 8 c.M.

Beentje van een dier, het ondereinde aangepunt, aan het boveneinde is een knop gesneden, als spijker gebruikt. Lang 6 c.M.

Dergelijk, met platten knop. Lang 5.3 c.M.

Bronzen pennetje met vierkanten knop. Lang 6.3 c.M.

Fraai bewerkt beenen heft van een mes of dolk. Lang 9.5 c.M.

Peervormig potje van donkergrijs gebakken aarde, met hoogen voet, wijden buik, wijde opening en rechtopstaanden rand. Hoog 6.5 c.M. Middellijn 6 c.M.

Bodem van een potje van donkergrijs gebakken aarde, in het midden is een gat geboord. Middellijn 6 c.M.

IJzeren lanspunt. Lang 50 c.M.

Koperen voorwerp, vermoedelijk het ondereinde van een lans.

Deze voorwerpen zijn gevonden bij het afgraven van een terp te **Wetzens**.

14. Punt van een hertschoorn, het benedeneinde uitgehold en van een inkeeping voorzien, vermoedelijk gebruikt om vischnetten te knoopen. Lang 25 c.M.

Gevonden bij het afgraven van den terp op Waeckens onder **Winsum**.

15. Zeer klein bolvormig potje van grijs en zwart gebakken aarde, met wijde opening en omgebogen rand. Hoog 4 c.M. Middellijn 5 c.M.

Spinklosje van zwart en donkergrijs gebakken aarde. Middellijn 2.8 c.M.

Beentje van een dier, in het eene einde, hetwelk plat en breed uitloopt, is een gat geboord, het andere einde puntig bijgesneden. Lang 10 c.M.

Twee schedels van bokken.

Deze voorwerpen zijn gevonden bij het afgraven van de »Moskerterp» te **Winsum**.

II. Historische verzameling.

A. GESCHENKEN.

1. Van den Heer Mr. **A. J. Andreae**, te **Kollum**.

Vier beschilderde grof besneden houten lepels: op elke steel staan de letters »B. P.» en het jaartal »1793.»

2. Van den Heer **W. A. Buijs**, te **Leeuwarden**.

Fraai besneden eikenhouten kast voor klokgewicht, waarop het jaartal »1775.»

3. Van den Heer Jhr. Mr. **F. J. J. van Eijsinga**, te **Leeuwarden**.

Uit het gewei van een dier (hert) gesneden voorwerp, vermoedelijk kruithoorn, waarop een voorstelling van **Abrahams Offerande** is gesneden.

Gevonden aan de zeekust bij **Hindeloopen**.

4. Van den Heer **E. Huber**, te 's **Gravenhage**.

Glazen roemer met het opschrift:

»Vivat de»

»Provesser»

»Wigeri.»

Elias Wigeri was Professor te **Franeker** 1755—'80.

5. Van den Heer Mr. **U. H. Huber**, te 's **Gravenhage**.

Zeer fraai besneden houten wandelstok.

6. Van den Heer **E. W. Kuipers**, te **Hantumhuizum**.

Langwerpig koperen tabaksdoos; op het deksel staan zinnebeeldige voorstellingen van de vier werelddelen: **Europa**, **Asie**, **Africa** en **America**; op den onderkant twee voorstellingen: **Lissabon**, vóór en na de aardbeving van 1755; waaronder twee verzen, het eene luidt:

»In eer en aenzin opgeklommen”

»Besat ik meer dan vorstendommen.”

Het andere versje, onleesbaar, begint: »Maer ach . . .”

7. Van wijlen den Heer Dr. **A. Meursinge Hz.**, te Leeuwarden.

Drinkbeker, gemaakt uit de hoorn van een rhinoceros, op zwart ebbenhouten voetstuk.

8. Van den Heer **Th. Ottema**, te Leeuwarden.

Schoorsteensteen, waarop het volgende fraai bewerkte wapen:

In het schild de dubbele adelaar met borstschildje, waarop een dwarsbalk; 't schild gedekt door de Keizerlijke kroon, ter weerszijden waarvan het cijfer 15—54, eenigszins beschadigd. De schildhouders of tenanten zijn: heraldisch rechts een griffioen, links een leeuw, welke zich ieder met de voorpooten vasthouden aan eene zuil, die aan weerszijden van het schild staat. Op een lint, dat om die zuilen geslingerd is en achter het schild langs gaat, staat de spreuk of het devies van Keizer Karel V: »Plus Oltre.”

Het is dus vermoedelijk het Keizerlijk wapen tusschen de zuilen van Hercules.

9. Van den Heer Mr. **L. R. van Sloterdijk**, te Leeuwarden.

Veertien zilveren knopen, waarop een man op of bij het paard.

10. Van den Heer **F. Swarts**, te Leeuwarden.

Drie fraaie bloemstukjes, ter gedachtenis aan overledenen, vervaardigd van haar en stroo. Op alle drie komen in verschillende orde tusschen de bloemen en takjes de letters C. W. — K. W. — H. W. en G. v. d. S. voor, op een der drie bovendien K. W., overl. 10.12.71.

11. Van den Heer **G. H. van Borssum Waalkes**, te 's Gravenhage.

Zeven oude letterlappen.

Afgietsel in gips van een gedeelte van het randwerk der groote klok uit de kerk te Cornwerd. Zie Vrije Fries, XVIII, p. 62—64.

Twee afgietsels in gips van het ornamentwerk van de klok en twee brokstukken van vorstpannen van de kerk te Nicholaston, in Engeland; waarbij een tekening dier kerk. Vergel. Vrije Fries, XIX, p. 117.

12. Van den Heer **J. G. Wester**, te **Leeuwarden**.

Lange pijp van wit gebakken aarde met kleinen kop, geheel met gekleurde zijde omwonden, vermoedelijk als bruidegomspijp gebruikt.

13. Van den Heer **E. Westra**, te **Hardegarijp**.

Gekleurd muurteggelje, waarop een vogel (watersnip) is geschilderd; gevonden in de veenderij onder **Hardegarijp**.

B. IN BRUIKLEEN.

1. Van de **Provincie Friesland**.

Vaandel met attributen en stok van de afdeeling Friesland van de vereeniging voor de leden van het zilveren en metalen kruis.

Alsboven van de onderafdeeling Leeuwarden van genoemde vereeniging, waaraan een lint met de kleuren van de stad Leeuwarden.

2. Van het **Gemeentebestuur** van **Leeuwarden**.

Een ijzeren maatstang van 12 voet, waarop het jaartal 1564.

Een ijzeren ellemaat.

Een oude lampenkroon.

Een oude ijzeren haard met grooten tang en verder bijbehooren.

Drie lantaarns van verschillende vorm.

Twee oude blakers.

Een kromme sabel met leeren schede.

Een maat, welke gebruikt werd bij de loting voor de militie.

Een kistje met kunstige sluiting en inscriptie.

Een oude vuurpot met ijzeren onderstel.

Een koperen gewicht van ongeveer 5 kilo.

Twee gegoten ijzeren bloempotten, waarop het jaartal 1678.

3. Van den Heer **Titus Postma**, te **Leeuwarden**.

Huwelijkszangen ter bruilofte van den Heere Willem Duisenberg en Jongvrouwe Rebecca Muller, in den echt verbonden binnen Amsteldam, den 9en Augustus MDCCLXIII, fraai op zijde gedrukt.

C. AANGEKOCHT.

1. Schaaf, waarop in ornament de letters »G. v. H.» en het jaartal »1768.»

2. Schoorsteensteen, waarop een mannen- en een vrouwenhoofd (Filips II en zijne gemalin) zonder jaartal.

Gevonden bij het afgraven van de terp te **Teerns**.

3. Zeventig stuks beschilderde blauwe muurtegels, te zamen verschillende voorstellingen vormende, als: een bloemvaas, vogelkooi, papagaai enz.; afkomstig uit een huis in de Schrans, bewoond geweest door Mejuffrouw de weduwe Pel.

4. Gedeelte van een wit aarden kruikje of kannetje, met dansende paren versierd, en waarop, voor zooverre leesbaar, het volgende opschrift: Dan. Gret. Wir. Fangen.

Gevonden bij het afgraven van de terp te **Teerns**.

5. Aarden kruikje, fraai met ornamentwerk versierd, het oor afgebroken; gevonden bij het doen van graafwerk voor het Tijnjekanaal te **Leeuwarden**.

Aarden kruikje, baardmannetje; gevonden alsvoren.

6. Kruik van grijs en bruin gebakken aarde, met platten gedraaiden rand en één oor, de voet door vingerindrucksels gevormd. Hoog 31.5 c.M. Middellijn 20.5 c.M.

Gevonden bij het afgraven van de terp »Mellinga» te **Finkum**.

7. Kruikje van geel en grijs gebakken aarde, met voet; op den buik is een mannenkop aangebracht; het oor afgebroken.

Gevonden in den grond bij **Oosterlittens**.

8. Gedeelte van een groote schotel, vermoedelijk van Makkumer aardewerk, waarop een kerkje geschilderd is.

Gevonden bij het afgraven van een terp te **Makkum**.

9. Mes met glad beenen heft; gevonden bij het afgraven van een terp te **Teerns**.

10. Mes met houten heft, besneden in den vorm van een zittende leeuw, een schild in de voorpooten houdende; gevonden in den grond onder **Oosterlittens**.

11. Zilveren meshetje, fraai bewerkt, waarop staat: »ATKE IELLIS. 1578.»; gevonden bij het doen van graafwerk voor het Tijnjekanaal te **Leeuwarden**.

Tinnen lepel met bewerkten steel; gevonden alsvoren.

12. Mes en vork, met zeer fraai bewerkte barnsteenen heften, welke zijn besneden in den vorm van een mannenhoofd.

13. Zeer fraai bewerkte antieke gouden trouwring, waarop een

met pijlen doorboord brandend hart, waarboven in ornament twee in elkaar gesloten handen, aan den onderkant een doodshoofd.

Gevonden bij het doen van graafwerk te **Hallum**.

(Een dergelijke, waaraan echter het met pijlen doorboorde hart ontbrak, werd voor jaren op het Bildt gevonden. Zie *Pleyte*, Ned. Oudh. Friesl., pl. XXVII. nos. 11a en 11b.

Het ornament en de vorm van den ring zijn dezelfde).

III. Uit het Legaat van wijlen Jhr. D. M. van Burmania Vegelin van Claerbergen.

1. Gouden zegelring van den Legataris.

2. Koperen tabaksdoos, van buiten geheel met leder bekleed; op het deksel als monogram in zilver bewerkt de letters E. S. B. V. v. C. (Epo Sjuck Burmania Vegelin van Claerbergen).

3. Promotiebul, in lijst achter glas, van Epo Sjuck Burmania Vegelin van Claerbergen (1831—1862).

4. Zeer fraai bewerkt zilveren aansteekkomfoor op houten onderstel; op de buitenzijde van het komfoor is het wapen van Burmania (nieuwst) gegraveerd.

5. Vier ramen, waarin geschilderde in lood gevatte glazen.

I. Rechts wapen van wijlen Sjuck van Burmania (gest. 1650), Grietman (1626—1647) van Wijnbriteradeel etc.; links dat van Willem van Haren (gest. 1708), Grietman (sedert 1652) van het Bildt, Curator (sedert 1679) van de Franeker Academie.

II. Rechts wapen van Taco van Burmania (1667—173), Overste Lieutenant van een regiment te voet; links dat van Duco Martena van Burmania (gest. 1692), Grietman (1647—1671) van Wijnbriteradeel en Dijkgraaf.

Boven elk dezer 4 wapens, in 't jaar 1687 geschilderd, is weer het wapen van Burmania aangebracht.

III. Verschillende wapens, helmteekens enz., zonder orde geplaatst, van Burmania, Douma, Eijsinga e. a.

IV. Behalve eenige wapens de beelden van Friesche vorsten en potestaten, zonder orde geplaatst, hoofdzakelijk naar de afbeeldingen van Hamconius.

6. Vier antieke stoelen met gedraaide pooten, zitting en rug met leer overtrokken.

7. Eenige portretten van onbekende personen.
8. Eenige schriftelijke aantekeningen, enz.

IV. Munt- en Penningkabinet.

MUNTEN.

A. GESCHENKEN.

1. 1 mark. Nieuw Guinea. 1894. Zilver.
Van den Heer Mr. **S. J. Cohen**, te Leeuwarden.
2. Kopermuntje Groningen. v. d. Chijs, pl. XV, 113.
Van den Heer **A. R. Dorhout Mees**, te Groningen.
3. Kopermuntje van Ceylon. 1802. $\frac{1}{4}$ stuiver.
Van de dames **Gevaerts van Geertvliet**, te Leeuwarden.
4. *a.* Ommelanden. Duit 1771. Zilverafslag.
b. België. $\frac{1}{2}$ franc. 183 $\frac{1}{2}$.
c. België. Centime. 1885. Geslagen ter gelegenheid van de Antwerpsche tentoonstelling.
d. Gevangenismunt Hoorn, Veenhuizen.
e. Romeinsch muntje.
Van den Heer Mr. **W. B. S. Boeles**, te Leeuwarden.
5. *a.* Engeland. Sixpence. 1856. Z.
b. Portugal. 100 reis. 1861. »
c. Spanje. Reaal. 1759. »
d. Spanje. Reaal. 1761. »
e. Marokko. 5 reaalstuk. 1299. »
f. Marokko. 2 reaalstuk. »
Van den Heer Mr. **L. R. van Sloterdijk**, te Leeuwarden.

B. AANGEKOCHT.

1. Goudstukje. Denemarken. Frederik III. 1648—70.
2. Toursche groot. Philips de Schoone. 1285—1314. *Traité Historique des monnoyes de France*, par le Blanc, p. 180.

P E N N I N G E N.

GESCHENKEN.

1. Historiepenning. Karel XI van Zweden. 1687.
 Voorz. : borstbeeld , onderaan naam medailleur.
 Omschrift : Carolus XI. Dei. Grat. Sue. Goth. Vand. Rex.
 Keerz. : voorstelling mijnwezen , onderaan 1687.
 Omschrift op een band : Perlustrat. viscera. terrae.
 Randschrift ?
 Van den Heer Mr. **J. Witteveen** , te Kollum , namens de familie Eskes.
2. Gedenkpenning , Se jaarlijksche vergadering gymnastiekbond , Leeuwarden , 5 Aug. 1877.
 Van den Heer Mr. **S. J. Cohen** , te Leeuwarden.
3. a. Spotpenning , gevonden te **Leeuwarden**.
 Voorz. : 7-koppig monster , knielend persoon.
 Omschrift : meritrix Ba. in de afsnede : apocalips : cap : XVII.
 H. A.(?)
 Keerz. : wapen met 3 zijnen en 3 kronen , daarnaast 2 rozen.
 Omschrift : civit. Babil. insignia.
 b. Kerkelijke penning.
 Voorz. heilige familie.
 Keerz. in een ruit : Jesus Maria Josef , wij nemen allen onze toevlucht tot U.
 Omschrift : aartsbroederschap der heilige familie.
 Van den Heer Dr. **J. Ariëns Kappers** , te Leeuwarden.
4. Vroedschappenning. Groningen 15 ?
 Van den Heer Mr. **W. B. S. Boeles** , te Leeuwarden.
5. Historiepenning , lood. Vrede van Nijmegen. 1678. v. Loon III , p. 248 , 1.
 Van den Heer **B. Bölger** , te Bolsward.
6. Historiepenning.
 Voorz. : kop van Lodewijk XVI.
 Omschrift : Lud. XVI rex Galliae defunctus.
 Keerz. : vaas met kroon en scepter.
 Omschrift : sol regni abiit in exergue : den 21 Jan. 1793.
 Van den Heer Dr. **J. A. Römer** , te Leeuwarden.

Genootschappen en Inrichtingen,

WELKE IN CORRESPONDENTIE STAAN MET HET

FRIESCH GENOOTSCHAP.

A. BUITENLANDSCHE.

1. Gesellschaft für bildende Kunst und Vaterl. Alterthümer, zu *Emden*.
2. Das Königliche Staatsarchiv, zu *Aurich*.
3. Oldenburger Landesverein für Alterthumskunde, zu *Oldenburg*.
4. Künstler-Verein für Bremische Gesch. u. Alterthümer, zu *Bremen*.
5. Verein für Gesch. und Alterthümer der Herzogthümer Bremen und Verden, zu *Stade*.
6. Gesamt-Verein, zu *Hannover*.
7. Histor. Verein für Niedersachsen, zu *Hannover*.
8. Verein für Lübeckische Geschichte und Alterthumskunde, zu *Lubeck*.
9. Der anthropologische Verein in Schleswig-Holstein, zu *Kiel*.
10. Gesellschaft für Schleswig-Holstein-Lauenburgische Geschichte, zu *Kiel*.

11. Verein für Mecklenburgische Geschichte, zu *Schwerin*.
12. Königl. und Universitäts-Bibliothek, zu *Königsberg*.
13. Physikalisch-Oekonomische Gesellschaft, zu *Königsberg*.
14. Historische Gesellschaft für die provinz Posen, zu *Posen*.
15. Histor. Verein, zu *Osnabrück*.
16. Harzverein für Gesch. und Alterthümer, zu *Wernigerode*.
17. Verein für Thüringische Gesch. und Alterthumskunde, zu *Jena*.
18. Bergischer Geschichtsverein, zu *Elberfeld*.
19. Der Aachener Geschichtsverein, zu *Aachen*.
20. Verein für Alterthumsfreunde im Rheinlande, zu *Bonn*.
21. Der Oberhessische Geschichtsverein, zu *Giessen*.
22. Kaiserl. Universitäts und Landes-bibliothek, zu *Strassburg*.
23. Grossh. Badische Universitäts-bibliothek, zu *Heidelberg*.
24. Verein für Kunst und Alterthum in Ulm u. Oberschwaben, zu *Ulm*.
25. Das Germanische Museum, zu *Nürnberg*.
26. Histor. Verein der Oberpfalz und Regensburg, zu *Regensburg*.
27. Königliche Akademie gemeinnütziger Wissenschaften, zu *Erfurt*.
28. Voigtländischer Alterthumsforschender Verein, zu *Hohenleuben*.
29. Alterthumsverein für Zwickau und Umgegend, zu *Zwickau*.
30. Verein für Chemnitzer Geschichte, zu *Chemnitz*.

31. Verein für Geschichte der Stadt Meissen, zu *Meissen*.
32. Geschichts- und Alterthumsforschender Verein, zu *Leisnig*.
33. Kaiserl. Königl. Geogr. Gesellschaft, zu *Wien*.
34. Histor. Verein für Steiermark, zu *Grätz*.
35. La Bibliothèque Royale de *Copenhague*.
36. Société Royale des Antiquaires du Nord, à *Copenhague*.
37. La Bibliothèque de l'université royale de Norvège, à *Christiania*.
38. Kong. Vitterhets Historie och Antiquitets Akademien, *Stockholm*.
39. Die gelehrte Esthnische Gesellschaft, zu *Dorpat*.
40. La Société des Antiquaires de France, à *Paris*.
41. La Société des Antiquaires de Picardie, à *Amiens*.
42. La Société historique de *Compiègne*.
43. La Société Française d'Archéologie pour la conservation des monum. histor., à *Tours*.
44. L'Institut Royal Grand Ducal de *Luxembourg*.
45. La Bibliothèque Royale de Belgique, à *Bruxelles*.
46. La Société d'Archéologie de *Bruxelles*.
47. La Société scientifique et littéraire, à *Tongres*.
48. La Société des Sciences, des Arts et des Lettres du Hainaut, à *Mons*.
49. De Kon. Vlaamsche Academie voor taal- en letterkunde, te *Gent*.
50. Oudheidk. Kring van het land van Waes, te *St. Nicolaes* (Vlaanderen).
51. L'Institut Archéologique, à *Liège*.
52. The philological Society, *London*.
53. Manchester Literary and Philosophical Society, *Manchester*.

54. Public Library at *Melbourne* (Australie).
55. The Smithsonian Institution, *Washington*.
56. The American Association for the Advancement of Science, *Salem*.
57. American philosophical society, at *Philadelphia*.
58. Redactie van het tijdschrift „Volkskunde”, te *Gent*.
59. Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

B. BINNENLANDSCHE.

1. De Provinciale Bibliotheek, te *Leeuwarden*.
2. De Stedelijke Bibliotheek, te *Leeuwarden*.
3. Het Selskip for Fryske tael- en schriftenkennisse, te *Leeuwarden*.
4. Het Gymnasium, te *Leeuwarden*.
5. De Rijks Hoogere Burgerschool, te *Leeuwarden*.
6. Het Leesmuseum, te *Groningen*.
7. Het Provinciaal Museum van Oudheden in Drente, te *Assen*.
8. De Vereeniging voor Overijselsch Recht en Geschiedenis, te *Zwolle*.
9. De Stadsbibliotheek, te *Deventer*.
10. De Bibliotheek der gemeente *Kampen*.
11. Het Historisch Genootschap, te *Utrecht*.
12. Het Provinciaal Utrechtsch Genootschap, te *Utrecht*.
13. De Universiteits-bibliotheek, te *Leiden*.
14. De Maatschappij van Nederl. Letterkunde, te *Leiden*.
15. De Koninklijke Bibliotheek, te 's *Gravenhage*.
16. De Heraldische Vereeniging „de Nederlandsche Leeuw”, te 's *Gravenhage*.
17. De Vereeniging „de Nederlandsche Heraut”, te 's *Gravenhage*.

18. Het Nederlandsch Familieblad, te 's *Gravenhage*.
19. Het Lees kabinet, te *Rotterdam*.
20. Gemeente-Bibliotheek van *Rotterdam*.
21. Teyler's Genootschap, te *Haarlem*.
22. De Stedelijke Bibliotheek, te *Haarlem*.
23. Het Koninkl. Oudheidk. Genootschap, te *Amsterdam*.
24. De Koninklijke Academie van Wetenschappen, te *Amsterdam*.
25. De Universiteits-bibliotheek, te *Amsterdam*.
26. Het Zeeuwsch Genootschap van Wetenschappen, te *Middelburg*.
27. Het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in N.-Brabant, te 's *Hertogenbosch*.
28. La Société Historique et Archéologique de Limbourg, te *Maastricht*.
29. Aartsbisschoppelijk Archief, te *Utrecht*.
30. De Redactie van de Bijdragen voor de geschiedenis van het Bisdom *Haarlem*.
31. Stedelijk Archief, te *Alkmaar*.
32. Nederl. Maatschappij ter bevordering van Nijverheid, te *Haarlem*.

De *Verlagen* worden verzonden aan het Kabinet van Oudheden, te *Groningen*, de Commissie tot bewaring van voorwerpen van Geschiedenis en Kunst, te *Nijmegen*, het Rijks Museum van Oudheden, het Stedelijk Museum, te *Leiden*, het Westfriesch Museum, te *Hoorn*, de Vereeniging „Rembrandt”, te *Amsterdam*, de Redactie van „de Nederl. Spectator”, te 's *Hage*, en aan Dr. H. Lehner, te *Trier*, als redacteur van het Westdeutsche Zeitschrift.